

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА МУЗИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
імені П. І. ЧАЙКОВСЬКОГО**

КОРНІЄНКО Владислав Вікторович



УДК 008-048.87[(44)+(477)]

**ГУМАНІТАРНІ КОМУНІКАТИВНІ СИСТЕМИ ЯК ЧИННИКИ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ. УКРАЇНА ТА ФРАНЦІЯ:
КРОСКУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ**

Спеціальність 26.00.01 – Теорія та історія культури (культурологія)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора культурології

Київ – 2017

Дисертацією є опублікована монографія (2016)

Робота виконана на кафедрі теорії та історії культури Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського Міністерства культури України (Київ)

Науковий консультант: доктор мистецтвознавства, професор, член-кореспондент Національної академії мистецтв України, народний артист України
РОЖОК Володимир Іванович,
Національна музична академія України імені П. І. Чайковського Міністерства культури України, ректор

Офіційні опоненти: доктор культурології, професор
ВОЛКОВ Сергій Михайлович,
Інститут культурології Національної академії мистецтв України Міністерства культури України, заступник директора з наукової роботи

доктор мистецтвознавства, професор
САМОЙЛЕНКО Олександра Іванівна,
Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової Міністерства культури України, проректор з наукової роботи, завідувач кафедри історії музики та музичної етнографії

доктор культурології, доцент
ЯКОВЛЕВ Олександр Вікторович,
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв Міністерства культури України, професор кафедри естрадного виконавства

Захист відбудеться «31» січня 2017 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.005.02 по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук у Національній музичній академії України імені П. І. Чайковського за адресою: 01001, м. Київ, вул. Городецького, 1-3/11, 4-й поверх, фойє Малого залу.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського за адресою: 01001, м. Київ, вул. Городецького, 1-3/11.

Автореферат розіслано «...» грудня 2016 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат мистецтвознавства

Н. О. Швець

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. У новому тисячолітті, відзначеному процесами глобалізації та інтеграції, які охопили все людство, в загальній гуманітаристиці спостерігається посилення рефлексії щодо методології порівняння різноманітних культурних форм у процесі їх взаємодії. У культурологічному контексті, з одного боку, акцентується на специфічності, на незвідному до єдиного знаменника характері конкретних локальних культур, а з іншого – вивчаються можливості поєднання та «схрещування» світоглядів, ціннісних орієнтацій, ідейних трансферів, взаємовпливів тощо.

Одним з найважливіших завдань, які постали перед сучасною наукою, є завдання визначення перспективи діалогу різноманітних культур. Проаналізувавши досвід людства протягом минулого і початку нового століть, з усією переконливістю можна стверджувати, що процес глобалізації не призводить до формування єдиної світової культури. Сучасна культура залишається множиною самобутніх культур, які знаходяться в постійному і безперервному діалозі та взаємодії. При цьому дедалі більшого значення набувають здібності і здатність до розуміння іншої культури, адже глобальний діалог обов'язково передбачає культурний плюралізм. Тому основною функцією міжкультурної комунікації є кореляція відносин між країнами і етносами, стратами, національними групами, релігійними організаціями, які й складають певну низку комунікативних систем з метою підтримки динамічної єдності й цілісності світової соціокультурної системи. У всі часи цивілізаційного поступу існували міжнародні, міжнаціональні, міждержавні та міжособистісні комунікації, які мали лише різні форми. При цьому формувалася необхідність виховання культурної толерантності та впровадження сучасних міжкультурних комунікацій.

Відтак, спрямованість на вищезазначені проблеми з боку теоретиків та істориків культури, мистецтвознавців, діячів мистецтва та практиків культури, різноманітність наукових та практичних узагальнень поряд з суспільною актуалізацією означених питань зумовлює необхідність поглибленого вивчення та обґрунтування культури як комунікативної системи. Це твердження, на нашу думку, найкраще можна аргументувати так. По-перше, теорія культури вивчає цілісну систему культури, що конституюється значною мірою завдяки усталеним комунікаційним зв'язкам, які підтримують цілісність культури у часі й просторі. По-друге, сучасна теорія культури містить в якості актуального завдання дослідження шляхів і результатів впливу культури, її окремих елементів на суспільство, життя і розвиток соціальних груп, свідомість людини. Вплив культури на соціум відбувається як інформаційно-комунікативний процес, пов'язаний із цілеспрямованою передачею інформації, її сприйняттям, осмисленням та засвоєнням. По-третє, теорія культури не в останню чергу зобов'язана своїм виникненням активізації процесів міжкультурного обміну, збільшенню та поглибленню контактів між різноманітними культурами. По-четверте, культурологічний аспект феномена комунікації найбільш чітко проявляється у дослідженні художньої культури, в якій значну роль відіграє

комунікація між творцем та споживачами мистецтва, що належать до різних культурних спільнот. І зрештою, теорія культури базується на інтеграції сучасного гуманітарного знання, взаємопроникненні та взаємозбагаченні різних наук. При цьому характер комунікацій суттєво впливає на формування самого предмета культурології, на визначення його цілей та проблем.

У сучасній науковій вітчизняній і зарубіжній літературі вчені приділяють значну увагу різним аспектам дослідження комунікативних систем, зокрема структурно-функціональному аналізу існуючих форм, їх змісту та ролі у сучасному культурогенезі. Аналіз уявлень щодо досліджуваних процесів, а також роздуми над теорією сучасної культури з необхідністю підштовхують нас до пошуку універсальної категорії, яка увібрала б специфічно-комунікативні прояви різних масштабних рівнів і водночас мала б потенції для гуманітарної інтеграції. На перетині цих двох векторів перебуває феномен гуманітарної комунікативної системи як відображення специфічної соціально-культурної взаємодії, що виникає у процесі соціально-культурної діяльності та зберігається у результаті обміну інформацією між індивідами або їх об'єднаннями, сприяє збереженню та розвитку духовної єдності людської спільноти.

Гуманітарна комунікативна система як культурологічна категорія не набула ще повноцінного статусу в теорії культури. Водночас у різногалузевій науковій літературі та практиці широко застосовується гуманітарний вектор у дослідженні всіх аспектів і рівнів міжкультурної комунікації – чи то безпосередньо, чи то через синонімічні терміни. Стає зрозумілим, що гуманітарні комунікативні системи поступово набувають поняттєво-категоріальних ознак і постають як ґрунтовані на сучасному гуманітарному знанні багаторівневі, відносно самостійні системи у сфері цілеспрямованої колективної діяльності спільнот. Відповідно, складовими гуманітарних комунікативних систем є сукупність інформації, інформаційних потоків, які забезпечують злагодженість суспільних взаємодій, сукупність зв'язків, різноманітних усвідомлених взаємодій та взаємовідносин, в умовах яких формуються та функціонують усі елементи суспільного буття. Зазначимо, що такі системи самі специфікують не лише власні елементи, які щоразу постають неподільною частиною конкретного феномена, а й власні структури.

Вивчення сучасних гуманітарних комунікативних систем як окремий напрям культурологічного дослідження має великий інтеграційний потенціал, який може слугувати теоретичним підґрунтям для трансформації або навіть кардинальної зміни мисленнєвої парадигми людства, від якої залежать засадничі параметри культурного життя суспільства. Варто враховувати той факт, що співіснування різних культурних феноменів, локальних культур у полі світової культури визначається не лише успішністю їх взаємодії, а й наявністю системи комунікативних бар'єрів на шляху цієї взаємодії. Посилаючись на такі знакові постаті, як М. Мамардашвілі, Ю. Кристева, У. Матурана, можна стверджувати, що весь сенс комунікативного процесу полягає не стільки у розумінні, скільки в організації форм співіснування різних локальних культур. Тоді бар'єри комунікації – «шуми», «розриви», конфлікти тощо – можуть

постати в якості засобів «оформлення» комунікативних потоків, каналів, культурних процесів. Та у будь-якому випадку вони не можуть бути свідченням «успішності» взаємодії різних за своїм культурним досвідом країн, народів, етносів: вони лише виявляються її (взаємодії) об'єктивними і необхідними складовими. Тоді проблема аналізу комунікативних бар'єрів полягає не в тому, щоб віднайти засоби їх подолання, а в тому, щоб визначити, який культурний смисл ці бар'єри в собі містять.

Збереження власної тотожності досягається не через консервацію традиції, а через її розвиток, не через відкидання всього «чужого», а через спробу виокремити в ньому корисне і шкідливе, піднесене і нище, через бажання перейняти все краще, суголосне власному світобаченню та здатне його доповнити. Діалогізм культур проявляється як у пошуку спільних рис, так і у виявленні відмінностей, однак не з перспективи «хороший–поганий», а з погляду «такий–інший». Кожен народ має власну традицію та власну «самість», тому відмінність не повинна ставати приводом для конфліктів. Внутрішній та зовнішній діалогізм культури доповнюють один одного, виливаючись у феномен «поліморфізму» (в розумінні принципової багатозначності простору культур), багатогранності («багатоликості») духовного життя її носіїв.

Аналіз української культури крізь призму діалогізму (зокрема діалогізму як певної свідомо вибраної цінності та одного з «культурних кодів») не тільки підтверджує факт її «поліморфізму», а й проливає світло на генезу цього феномена. Сучасну українську культуру, власне, як і будь-яку іншу, можна змоделювати за описаною М. Бубером ситуацією, коли потік «нового» стає таким бурхливим, а нестабільність і непевність життя такими суттєвими, що неминуче виникає потреба в: усвідомленні значущості питань смислбуттєвого характеру: «хто ми», «які ми», «чому ми такі», «у чому сенс нашого існування тут і тепер»; виявленні рис «тотожності» та «іншості» суспільного й інтелектуального середовища; порівнянні себе з «іншим», раціональному пошуку підвалин культурної ідентичності; осмисленій селекції матеріалу для формування власного набору цінностей та подальшому структуруванні їх ієрархії; остаточному виході за межі герметичної культурної традиції, її реформуванні та конструюванні новочасної моделі «самості» (ідентичності) на основі відкритості до «іншого».

Усвідомлюючи, до якої міри лабільними, несиметричними і складними постають реальні ситуації взаємодії, у дослідженні зосереджено увагу на кроскультурному підході до аналізу діалогу України і Франції, що уможливило подолання глухих кутів традиційної компаративістики та переосмислення давніх опозицій завдяки методу «пересікання» або «схрещування» різних культурних феноменів. Водночас кроскультурний діалог принципово відрізняється від простих форм економічного, культурного або політичного співробітництва, які загалом не передбачають сутнісних перетворень кожної зі сторін. Усвідомлення цього перетворює дослідницьку фіксацію рівнів кроскультурного діалогу між Францією та Україною на важливий елемент «насиченого опису» культури (за К. Гірцем), необхідного для розуміння сучасних культуротворчих процесів.

У межах сучасного наукового дискурсу актуальним є з'ясування тих комунікативних процесів, які утворюють базисні засади сучасного європейського культурного простору. І хоча досліджувані аспекти кроскультурного діалогу не охоплюють усієї палітри притаманних українській культурі зв'язків з Францією, однак вони достатньо репрезентативні, аби вибудувати «порядок» («ordo») взаємодії актуального типу культури з власною історично сформованою культурною традицією. Порівняння пріоритетів кроскультурного діалогу України та Франції – від геополітики до конкретики буття культури – дає можливість знайти спільний знаменник пошуків у царині «запозичень і взаємовпливів» та царині «архетипального ядра» кожної з досліджуваних культурних спільнот, при цьому не абсолютизуючи жодної з них. Поза тим, синхронне зіставлення культуротворчих чинників, які побутують у поступі двох великих європейських держав, а також у різних тематичних сферах – інтелектуальній, естетичній, моральній тощо – дає змогу прослідкувати наявність/відсутність усталених орієнтирів – як тих, що притаманні соціуму загалом, так і тих, що властиві тільки окремим суспільним групам.

Вищесказане актуалізує культурологічний аналіз цілісної системи різноманітних складових міжкультурного діалогу України та Франції у повному об'ємі його історичного становлення та сучасного прояву, а також у всій глибині його структурних та функціональних специфікацій у динаміці європейського кроскультурного поступу.

Теоретичне підґрунтя дослідження. Постановка нової дослідницької проблеми потребує не тільки вибору адекватних для її вирішення джерел, а й пошуку відповідної наукової методології, яка уможливила б інтерпретацію певних явищ без нав'язування наперед заданих відповідей.

Коли метою наукового пошуку є не постановка універсальної (без прив'язки до часу і простору) проблеми, а реконструкція уявлень про сутність конкретних феноменів, сформованих на певній території у конкретний відтинок часу, першим, іноді доволі складним, завданням стає визначення кола джерел, які стануть підґрунтям дослідження. При цьому критеріями відбору мають слугувати їх репрезентативність, релевантність щодо культури, яку вони представляють, а також насиченість інформацією, яка цікавить дослідника. Не меншу роль відіграє і різнотипність джерел, позаяк це створює простір для реконструкції комплексу усталених ідей, уявлень і цінностей, що є спільними для різних суспільних станів чи соціальних груп. Не останню роль відіграє і достатня кількість доступних джерел, що забезпечує переконливість висновків про частоту присутності/відсутності тих чи інших топосів, риторичних формул чи понять, а відтак, про притаманність або навпаки – невластивість певних феноменів досліджуваній культурі.

Оскільки нашим дослідницьким завданням є теоретичний аналіз розуміння культури як комунікативної системи та вивчення трансформації культурних смислів у процесі комунікації, то відповідний вектор дослідження задано зверненням до праць К.-О. Апеля, Г. Арендт, Р. Вільямса, Ю. Габермаса, К. Гірца, Ж. Дельоза, Н. Лумана, Л. Мановича, М. Мак-Люена, К. Поланьї, М. Фуко,

В. Флюссера. Осмислення культури як інтерпретаційної, герменевтичної та мовної проблеми, виявлення її змістовного та термінологічного аспектів спиралося як на історичну традицію (Ф. Бекон, М. Монтень), так і на розвідки сучасних представників французької філософії культури, зокрема: Р. Барта, Ж. Бодрійяра, Ж. Дерріди, Ю. Кристевой, К. Леві-Строса. У новітній концептуальній парадигмі культурологічного дискурсу велике значення надається лінгвістичним, когнітивним, соціально-політичним, ідеологічним, етнолінгвістичним аспектам та соціологічним підходам (М. Оже, М.-Р. Трулло).

Для обґрунтування доцільності аналізу культури в реальній цілісності й повноті конкретних форм її існування, структури, функціонування та розвитку, а також для доведення необхідності поєднання принципів різних теоретичних напрямів – формаційної та цивілізаційної теорій – у розкритті різних аспектів складного історичного поступу людства нами залучалися праці зарубіжних (М. Вебер, Г.-Г. Гадамер, М. Гайдеггер, Л. Гумільов, М. Данилевський, Е. Дюркгейм, М. Мосс, Ф. Ніцше, П. Рікер, Х. Ортега-і-Гассет, О. Шпенглер, Г. Спенсер, А. Тойнбі, Ф. Хайєк, П. Флоренський) та вітчизняних вчених: Т. Андрущенко, М. Бровка, С. Волкова, Т. Гуменюк, Т. Кривошеї, С. Кримського, Л. Левчук, Ю. Легенького, В. Личковаха, В. Мазепи, В. Малахова, О. Яковлева та багатьох інших.

Теоретико-методологічні засади дослідження культури тією чи іншою мірою відображені у працях українських науковців: В. Андрущенко, Є. Бистрицького, М. Бровка, І. Зязюна, І. Бондаревської, Д. Кучерюка, О. Лановенка, О. Оніщенко, В. Рожка, С. Тишка, Р. Шульги та ін. Особливості історичного та сучасного розвитку української культури досліджуються у творах Ю. Афанасьєва, І. Дзюби, М. Михальченка, М. Поповича, О. Семашка, Л. Троєльнікової та ін.

Особливо плідно зміст та окремі елементи культурної комунікації, комунікаційна взаємодія теперішніх та минулих поколінь як прояв діалектичного заперечення у соціокультурних процесах досліджуються у наукових працях філософсько-культурологічного, соціально-психологічного, етнографічного та мистецтвознавчого спрямування, зокрема В. Антоненка, А. Зеленкова, Л. Кагана, І. Касавіна, В. Крауса, Ю. Лотмана, В. Межуєва, С. Чукут та ін.

Аналіз культурних цінностей як складового елементу механізму культурної комунікації, а також аксіологічний аспект сенсів буття представлений працями С. Анісімова, Л. Архангельського, В. Віндельбанда, Д. Дьюї, Е. Кассіра, Р. Лотце, Г. Ріккера, Л. Столовича. Наслідком збільшення інтересу до культурологічних проблем є використання поняття «цінності» для загального позначення структурного ядра культури, що до певної міри дає функціональний поштовх її розвитку, про що йдеться в працях Г. Бандзеладзе, А. Бочорішвілі, А. Гулиги, В. Іванова, О. Кисельової, І. Кона, О. Соколової, В. Табачковського, Л. Чухіної, Г. Шушанашвілі. Вплив культурних цінностей на прогресивний розвиток людства обґрунтовують у своїх працях Л. Гаррісон та С. Гантінгтон.

Питання соціодинаміки культури, становлення культурних смислів знаходимо у культурологічних працях Р. Бенедикта, Ф. Боаса, В. Вундта, А. Моля, Д. Спербера, Д. Хофштадтера, Л. Уайта. Британський соціальний

філософ Дж. Томлінсон у праці «Швидкість культури» презентує концепцію прискорення культурних процесів, що охоплюють динамічну подієвість індустріальної і постіндустріальної епохи.

Діалогічний підхід до вивчення стану сучасної культури та проблема міжкультурної комунікації знайшла своє втілення у працях зарубіжних вчених, зокрема: М. Беннета, М. Бергельсона, Р. Бердвістла, Р. Брисліна, В. Гудікунста, М. Клайна, Дж. Кондона, Дж. Купера, Т. Сарала, С. Тінг-Тумі, Х. Чен. До найбільш відомих теорій міжкультурної комунікації відносять теорію високо- та низькоконтекстуальних культур Е. Холла, теорію культурних вимірів Г. Хофстеде, теорію культурної освіченості Е. Гірша.

Особливий акцент у дослідженні зроблено на проблемі культурного діалогізму як феномені сучасного інтелектуального дискурсу, який віддзеркалює специфіку усвідомлення народом цінності власної культури, її етнічної/національної приналежності, репрезентативності та значущості у контексті інших культур. Теоретичною базою дослідження послуговували праці з теорії діалогу в галузі філософії культури (Г. Батищева, В. Біблера, М. Бубера, Г. Буша, У. Еко), теорії комунікації (О. Берегової, Т. Колокольцевої), з загальної теорії мистецтва, зокрема музикознавства (М. Бахтіна, І. Беленкової, В. Васіної-Гроссман, М. Лобанової, І. Польської, Є. Назайкінського, О. Самойленко, М. Скребкової-Філатової, Ю. Хохлова).

У дослідженні вперше здійснено авторський переклад наукових праць сучасних французьких культурологів. По-перше, це робота Армана Маттелара «Культурна різноманітність та глобалізація» (*Mattelart Armand Diversité culturelle et mondialisation / A. Mattelart. – Paris : La Découverte, 2007. – 122 p.*), в якій він підкреслює, що у ХІХ ст. формується стійка концепція культури, а разом з нею і окрема галузь знань, яку називають культурною антропологією. Теоретик акцентує увагу на «культурних моделях» («*modèles culturels*» (за Е. Тейлором)) як таких, що відрізняють одне суспільство від іншого, і зазначає, що кожна доба має свій вектор еволюційних змін, а «історія культур зводиться до послідовності перехідних етапів». По-друге, праця Лорана Фльорі «Соціологія культури та культурні досвіди» (*Fleury Laurent. Sociologie de la culture et des pratiques culturelles / L. Fleury / sous la direction de François de Singly. – Paris : Armand Colin, 2006. – 127 p.*), в якій автор репрезентує власне бачення динаміки та змісту гуманітарної комунікативної системи. Зокрема, він зазначає, що зміст сучасних гуманітарних комунікативних систем здебільшого формується культурними індустріями. По-третє, культурологічне дослідження Урфаліно Філіппе «Створення культурної політики» (*Urfalino Philippe. L'invention de la politique culturelle / P. Urfalino. – Paris : Ed. par le Comité d'histoire du ministère de la Culture. La Documentation française, 1996. – 361 p.*), в якій вчений визначає культуру як виняткову форму життєтворчості, набагато складнішу за просте її розуміння, позаяк твір може бути лише «відчутим» та вимагає радше участі в цьому «бутті», ніж його дистанційного розуміння. І нарешті, фундаментальна праця сучасного французького культуролога П'єра Муліньє «Культурна політика та децентралізація» (*Moulinier Pierre. Politique culturelle et décentralisation /*

P. Moulinier. – Paris : L'Harmattan, 2002. – 336 p.), у якій він поглиблено аналізує зміст та етапи формування основних засад сучасної культурної політики Франції, зокрема: проблеми культурного співробітництва, міжнародного культурного діалогу, децентралізації у міжкультурному співробітництві.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконане відповідно до планів наукової роботи кафедри теорії та історії культури Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського і відповідає темі № 27 «Інтегративні проблеми розвитку світової художньої культури», перспективного тематичного плану наукової діяльності Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Тему наукового дослідження затверджено на засіданні Вченої ради академії (протокол № 8 від 28 березня 2014 р.).

Мета і завдання дослідження полягають у всебічному аналізі на сучасному науковому рівні тих комунікативних процесів, які утворюють базисні засади сучасного європейського культурного простору; у теоретичному осмисленні гуманітарних комунікативних систем як чинників новітніх процесів європейської інтеграції; у виокремленні різноманітних складових кроскультурного діалогу України та Франції у повному обсязі його історичного становлення та сучасного прояву, структурних та функціональних специфікацій, ролі й місця у формуванні нової європейської соціокультурної реальності.

Реалізація поставленої мети зумовлює виокремлення і вирішення відповідних теоретичних завдань:

- розробити адекватну сучасній парадигмі мислення методологію вивчення культури як комунікативної системи;
- здійснити теоретичне обґрунтування гуманітарних комунікативних систем як базових щодо розвитку національної культури в певний культурно-історичний період;
- дослідити, дати визначення та обґрунтувати структуру, функції гуманітарних комунікативних систем;
- провести теоретичний аналіз та здійснити культурологічну рефлексію процесів кроскультурної комунікації в епоху глобалізації;
- обґрунтувати можливості використання ресурсу сучасних гуманітарних комунікативних систем у процесі налагодження та розвитку кроскультурного діалогу;
- проаналізувати принципи кроскультурного діалогізму як цінності і стрижневого культуротворчого чинника, що проявився у процесі формування загального (цілісного) образу культури;
- визначити основні теоретико-методологічні засади дослідження кроскультурного діалогу в аспекті розширення концепційного поля сучасного гуманітарного знання;
- проаналізувати своєрідність новоєвропейської культурної ситуації початку ХХІ століття, що зумовлює переорієнтацію міждержавних взаємин на кроскультурний діалог;

- репрезентувати історіографію кроскультурного діалогу Україна-Франція у всій її повноті представлення у сучасному науковому дискурсі України;
- розглянути україно-французькі кроскультурні взаємини в контексті євроінтеграційних процесів;
- представити історико-культурний базис кроскультурного діалогу України та Франції;
- виокремити та дослідити основні інституціональні та формоутворюючі засоби (принципи інституційної та структурної організації) кроскультурного діалогу Україна-Франція, розкривши основний зміст, завдання, принципи діяльності відповідних установ, культурних центрів та об'єднань, що існують на території двох держав.

Об'єктом дослідження є культурологічна картина буття сучасного європейського соціального простору як співіснування багатоманітних культурних форм в аспекті євроінтеграційних процесів, кроскультурного діалогу, а також в усьому розмаїтті гуманітарних комунікативних систем як чинників поєднання та перехрещування ідейних трансфертів, обмінів та взаємовпливів.

Предметом дослідження є соціокультурний контекст і культурні засади виникнення та формування україно-французьких взаємин та виявлення їхньої специфіки в процесі формування і розвитку спільного кроскультурного діалогу і вирішення на його основі людських смислобуттєвих проблем.

Хронологічні й територіальні межі дослідження у історико-культурному аспекті визначенні межею IX століття – часів Київської Русі. У роботі аналізуються дослідження, які присвячені періоду Київської Русі і доби політичної роздрібненості (IX-XIII ст.), зокрема у контексті заміжжя доньки Ярослава Мудрого – Анни Ярославівни із французьким королем Генріхом I. У дослідженні репрезентовано кроскультурний діалог Україна-Франція у всій повноті представлення у національному науковому дискурсі від періоду Київської Русі до новітнього часу. Теоретико-поняттєвий аспект роботи присвячено науковому обґрунтуванню гуманітарних комунікативних систем як чинників новітніх процесів європейської інтеграції й визначається межами культурного континууму «сучасності». Розглянуто україно-французькі культурні взаємини в контексті тенденцій європейської єдності, а також з точки зору сучасних комунікативних процесів як фундаменту існування культури. Автор здійснює цілісну та широкомасштабну рефлексію кроскультурного діалогу між Україною та Францією: функцій, динаміки сутнісного змісту, форм вираження, ролі й місця у формуванні нової європейської соціокультурної реальності.

Теоретико-методологічні засади дослідження. Складність і багаторівневість об'єкта дослідження зумовила звернення до філософських, історичних, естетичних, мистецтвознавчих, соціологічних та власне культурологічних джерел, що й визначило систему методологічних установок, серед яких загальнонауковий, міждисциплінарний та культурологічний підходи:

- у дисертації використані загальнонаукові принципи історизму, системності, світоглядного плюралізму, типологічного та порівняльного аналізу задля сходження від абстрактного до конкретного в дослідженні проблемного поля

явищ сучасної європейської та української культури. Аналіз нинішнього стану європейської культури на прикладі взаємин України і Франції розпочинається з масштабного вивчення основ культури у глобалізованому суспільстві взагалі й процесів євроінтеграції, ідентифікації та самоідентифікації в історико-культурному контексті Європи зокрема. Далі здійснюється сходження до конкретного аналізу реального процесу взаємодії двох великих європейських культур, а вивчення цього кола питань ґрунтується на фундаменті категорії кроскультурності, що має обґрунтувати запропоновану точку зору;

- принцип міждисциплінарності є важливим методологічним засновком роботи, який є інтегруючим чинником цілісного осмислення досліджуваного матеріалу, зафіксованого у численних джерелах із різних галузей гуманітарного знання, а також дав змогу виявити сучасну світоглядну парадигму «гнучких методологій» з виразною ціннісною складовою діалогічного підходу, що є необхідним для з'ясування суперечливих питань кроскультурної взаємодії локальних культур та подолання «глухих кутів» традиційної компаративістики;

- культурологічний підхід органічно зумовлений актуальністю комплексного дослідження культури як штучного середовища буття людини, сформованого змістоутворюючою та змістоосягаючою специфічною діяльністю людини, яка в тому числі включає форми та норми її поведінки, соціальної організації, світ різноманітних культурних феноменів, символічних означень явищ та понять, ідейних трансфертів, сконструйованих людьми задля фіксації і трансляції соціально значущої інформації. При цьому найважливішою функціональною особливістю культури є здатність до самооновлення, постійного народження нових культурних форм у результаті взаємодії, обмінів, взаємовпливів. Культурологічний аналіз також передбачає не тільки генералізуючий (узагальнюючий), а й індивідуалізуючий метод, оскільки культура завжди конкретно-історична. Принцип історико-культурної реконструкції дав змогу розглянути ціннісні пріоритети гуманітарних комунікативних систем в органічному контексті їхніх історичних реалій, культурного середовища та загальногуманістичної євроінтеграційної доктрини сучасної Європи.

Наукова новизна. Найважливішою теоретичною новизною проведеного дослідження є насамперед постановка проблеми – кроскультурний діалог різноманітних локальних форм, утворюючих світову культуру як гуманітарну комунікативну систему – яка не репрезентована у сучасній вітчизняній культурологічній теорії. Відштовхуючись від розуміння культурології як нової галузі знань, в якій відбувається переосмислення і новітнє синтезування гуманітарних та соціальних наук, суттєво розширено і поглиблено розуміння такого складного явища, як міжкультурна взаємодія в умовах інтеграції.

Основні ідеї та висновки, що виносяться на захист, полягають у наступному:

Вперше:

- доведено, що розвиток гуманітарного знання, пройшовши низку поступових етапів, які зосереджувалися послідовно на генезі, функціях та структурі окремих культурних форм та феноменів, а також в умовах сучасного

поєднання основних підходів, дав можливість сформувати відносно цілісну картину культури як гуманітарної комунікативної системи, дати визначення, охарактеризувати сутнісний зміст та форми її існування;

- здійснено теоретичне обґрунтування гуманітарної комунікативної системи, як такої, що самоорганізовується і зростає на основі відносин, взаємного поєднання її елементів, які, у свою чергу, утворюють сукупність комунікативних підсистем, що реалізують різні види соціальної комунікації у певній сфері діяльності суспільства;

- здійснено наукове обґрунтування щодо визначення змісту, структури, функцій та основоположних ознак гуманітарних комунікативних систем як базових щодо розвитку національної культури у певний культурно-історичний період;

- здійснено культурологічну рефлексію процесів міжкультурної комунікації на основі принципу діалогічності та доведено суспільно-культурну цінність його функціонування у якості стрижневого культуротворчого чинника розбудови фундаменту етнічної, конфесійної толерантності та збереження цілісності сучасного взаємозалежного світу;

- розглянуто основні теоретико-методологічні засади кроскультурного діалогу як важливої складової цивілізаційного поступу людства, як сучасного засобу реалізації комунікаційних зав'язків, як обов'язкової умови взаєморозуміння та взаємодії різноманітних культурних феноменів і, зрештою, як унікального дослідницького методу аналізу інтеграційних процесів, що призводять до зростання культурної самосвідомості та культурної самоідентифікації держав і народів;

- на основі запропонованої методології та крізь призму актуальної інтеграційної ціннісної парадигми, а також з урахуванням іманентно притаманного європейській культурі принципу «внутрішнього» та «зовнішнього» діалогізму репрезентовано історіографію кроскультурного діалогу Україна-Франція у всій її повноті представлення у науковому дискурсі;

- комплексно проаналізовано історико-культурний базис діалогу України та Франції, який у досліджуваній площині відбувається через інтерпретацію продуктів духовної діяльності двох народів, а також через комунікативні системи, зафіксовані у різноманітних формах національної художньої культури та витворах мистецтва;

- репрезентовано реальний актуальний дискурс діалогу культур Україна-Франція: по-перше, зовнішній – між українською та французькою світоглядними парадигмами; по-друге, внутрішній, який сформувався у середовищі міжкультурних контактів представників усіх зрізів суспільства; по-третє, евристичний, представлений через розкриття основного змісту, завдань, принципів діяльності національних культурних центрів, які визначають напрями розвитку взаємної співпраці держав;

- представлено широкомасштабну культурологічну реконструкцію та всебічний аналіз діяльності французьких інституцій в Україні: Посольства Франції в Україні, Французького культурного центру, що дає змогу побачити у

процесі формування міжкультурного досвіду спільної, зокрема творчої, діяльності важливі аксіологічні аспекти східноєвропейської та західноєвропейської культур;

- здійснено докладний огляд і введено до наукового обігу низку франкомовних джерел із питань розвитку кроскультурного діалогу як чинника безупинного примноження, прискорення, ущільнення та глобалізації комунікацій, характерних для сучасного етапу суспільного розвитку.

Уточнено:

- теоретичні та практичні засади цілісності європейського соціокультурного простору, невід'ємною складовою якого є соціокультурний простір України;

- комунікаційна парадигма культури та світоглядні парадигми, витоків, принципів відбору сенсів та базисних складових комунікативних процесів;

- розуміння культурного діалогізму як феномена сучасного інтелектуального дискурсу, який віддзеркалює специфіку усвідомлення народом цінності власної культури, її етнічної/національної приналежності, репрезентативності та значущості у контексті інших культур;

Набуло подальшого розвитку:

- формування категоріальних засад культурологічного аналізу історичного процесу з урахуванням особливостей комунікативної трансформації культурних смислів життєвого світу людини, що розкриваються через такі концепти, як «теорія культурного трансферту», «теорія культурної взаємодії», «теорія культурних світів», «теорія монохронних і поліхронних культур», «теорія культурних вимірів»;

- обґрунтування посилення інтеграційних процесів у сучасному світі, що з необхідністю призвело до застосування та подальшого уточнення змісту таких надважливих понять та термінів культурологічного знання, як «культура», «комунікація», «міжкультурна комунікація», «культурна діяльність», «культурні права людини», «культурна політика», «культурна присутність», «гуманітарна культура», «культурні коди», «культурні смаки», «культурна освіченість», «діалог культур» та ін.

Практичне значення отриманих результатів. Матеріал дисертації має концептуальне значення для подальшого поглиблення уявлень про взаємодію європейських культур у глобалізованому світі. Робота суттєво розширює джерельну базу для подальших досліджень у цій царині та пропонує власну методологію аналізу кроскультурного діалогу як найважливішої складової буття суспільства, держави й світового співтовариства. Запропонована концептуальна модель аналізу сучасної культури крізь призму комунікативного діалогу дає можливість відшукати актуальні точки дотику у взаєморозумінні між українським і французьким культурними світами та включити їх до спільного культурологічного контексту, уникнувши спрощень та анахронізмів.

Матеріал дисертації, її основні положення та висновки можуть бути використані в подальших дослідженнях із теорії та історії світової культури, теорії та історії української культури, міжнародного культурного співробітництва і под. Практичне значення отримані результати можуть мати у процесі викладання низки навчальних дисциплін, зокрема культурології, історії мистецтв

та художньої культури, у створенні нових спецкурсів з історії та теорії міжнародного культурного співробітництва, новітніх комунікацій, гуманітарних комунікативних систем, а також у підготовці монографій, підручників, навчальних посібників, навчально-методичних програм, тематика яких дотична до теми дисертації.

Особистий внесок здобувача. Усі результати наукової праці, викладені в дисертації, отримані автором особисто. Із театрального-драматичного словника, який вийшов у співавторстві, ніякі матеріали у дисертаційному дослідженні не використовуються.

Апробація результатів дослідження. Дисертація пройшла апробацію на кафедрі теорії та історії культури НМАУ імені П. І. Чайковського. Основні її положення та висновки були викладені у виступах автора на наукових конференціях, зокрема *Міжнародних науково-практичних: «Фундаментальні і прикладні дослідження рекреаційно-дозвіллевої сфери в контексті євроінтеграційних процесів»* (Київ, 12-13 травня 2008); *«Фундаментальні та прикладні дослідження культурології»* (Київ, 21-22 травня 2009); *«Кроскультурність у сучасному світі»* (Київ, 11 грудня 2009); *«Сучасна молодь і проблема життєвих цінностей: філософські та етико-культурологічні виміри»* (Київ, 15-16 квітня 2010); VIII Культурологічні читання пам'яті Володимира Подкопаєва *«Національно-культурний простір України XXI ст.: стан і перспективи»* (Київ, 2-3 червня 2010); III Міжнародний науковий форум *«Простір гуманітарної комунікації: інституалізація академічної спільноти»*, напрям *«Прикладна культурологія»*, секція 3 *«Прикладні аспекти діяльності культурних інституцій»* (Київ 24–26 вересня 2010); Міжнародний семінар *«Роль релігійних громад в управлінні об'єктами всесвітньої спадщини»* (Київ, 2-5 листопада 2010 р.); *«Засоби масової інформації як феномен культури і культура у засобах масової інформації»* (Київ, 10-11 червня 2011 р.); *«Діалог культур: дослідження, практики, виклики»* (Київ, 3-5 жовтня 2011 р.); X Культурологічні читання пам'яті Володимира Подкопаєва *«Українська культура: виклики сьогодення»* (Київ, 31 травня – 2 червня 2012 р.); *«Якість вищої освіти: українська національна система та європейські практики»* (Київ, 21-22 березня 2013 р.) та *Всеукраїнських науково-практичних: V Культурологічні читання пам'яті Володимира Подкопаєва: «Культурологічний дискурс сучасного світу від національної ідеї до глобалізаційної цивілізації»* (Київ, 1-2 червня 2007 р.); *«Художньо-освітній простір України в контексті новітньої історії»* (Київ, 22-23 листопада 2007 р.); *«Нова соціокультурна реальність в Україні: теорія, методологія, практика»* (Київ, 22-23 квітня, 2008); *«Культура в сучасному українському суспільстві: стан та проблеми»* (Київ, 2008); VII Культурологічні читання пам'яті Володимира Подкопаєва *«Культурна трансформація сучасного українського суспільства»* (Київ, 2009); *«Динаміка культуротворчих процесів в Україні»* (Київ, 2009); *«Культура і суспільство XXI століття: духовні, культурологічні, соціальні виміри»* (Київ, 27-28 травня 2010); *«Актуальність ідейно-естетичних взаємозв'язків у культурному та мистецькому просторах XX – початку XXI століття»*, пам'яті Ю. О. Станішевського (Київ,

25 листопада 2010 р.); «Діалог культур: пріоритети сучасного розвитку України» (Київ, 20 грудня 2010 р.); «Діалог культур у просторі полікультурного світу» (Київ, 9-10 листопада 2012 р.); «Сучасне мистецтвознавство: науковий та методичний аспекти» (Київ, 5 квітня 2012 р.); «Сучасне мистецтвознавство: науковий та методичний аспекти» (Київ, 18 квітня 2013 р.); «Сучасне мистецтвознавство: науковий та методичний аспекти». «Культура. Мистецтво. Діалог у часі та просторі» (Київ, 10 квітня 2014 р.); «Сучасне мистецтвознавство: науковий та методичний аспекти» (Київ, 16 квітня 2015 р.); «Сучасне мистецтвознавство: науковий та методичний аспекти» (Київ, 20 квітня 2016 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дисертації викладено у 40 наукових працях: у авторській монографії «Гуманітарні комунікативні системи як чинники європейської інтеграції. Україна та Франція: кроскультурний діалог»; трьох одноосібних монографіях (одна видана у Франції «La Dramaturgie Francaise sur la scene Ukrainienne (une recherche de la aritigue theatrale) Vladyslav Kornienko. – Edition du Palemon/ – France, 2010. – 195 p.»); один словник у співавторстві, та 35 статей (27 – у фахових виданнях, затверджених МОН України, в т.ч. 3 – у фахових журналах зареєстрованих у міжнародних науково-метричних базах, 8 – у інших наукових виданнях та збірниках матеріалів конференцій).

Кандидатська дисертація на тему «Інституціональний розвиток французького драматичного театру ХХ століття як проблема культурної політики» за спеціальністю 17.00.01 «Теорія та історія культури» була захищена у 2006 році в Національній музичній академії України імені П. І. Чайковського. Матеріали кандидатської дисертації не використовувалися при написанні докторської дисертації.

Структура. Робота складається з передмови, в якій репрезентується методологія аналізу сучасних форм європейської інтеграції у контексті кроскультурного діалогу України та Франції; чотирьох розділів; післямови – у формі тез-окреслень місця та ролі України в актуальному процесі глобальної кроскультурної комунікації та взаємодії; списку використаних джерел. Загальний обсяг тексту становить 432 сторінки, основний – 393 сторінки, список використаних джерел нараховує 461 найменування, у тому числі 82 іноземними мовами.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Передмові** обґрунтовано актуальність теми дослідження, проаналізовано ступінь її наукового опрацювання, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет, окреслено методи дисертаційного дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено дані щодо публікації та апробації матеріалів дослідження, окреслено загальну структуру роботи.

У **першому розділі «Гуманітарні комунікативні системи: теоретико-методологічні засади дослідження»**, що складається з чотирьох підрозділів,

здійснено теоретико-методологічне обґрунтування розуміння культури як комунікативної системи, міжкультурної комунікації, кроскультурного діалогу та гуманітарних комунікативних систем; проаналізовано генезис гуманітарного знання щодо визначення, дослідження сутнісного змісту та форм їх існування, теоретичного та практичного наповнення.

У підрозділі 1.1 «Комунікативні процеси як основа існування культури» охарактеризовано комунікативні процеси, які в умовах глобалізації є основою існування множини різноманітних культур, що знаходяться у постійному і безперервному діалозі, а для збереження і передачі набутих знань та вмінь створюють специфічну знакову систему.

У роботі зазначається, що розуміння культури як комунікативної системи пов'язане з науковим дискурсом самої культури, зокрема Р. Вільямс визначає сучасну культуру як «практику визначень», М. Фуко та Ж. Дерріда наголошують на існуванні дискурсивних та недискурсивних практик, М. Каган обґрунтовує взаємозалежність трьох основних підсистем культури – матеріальної, наукової та духовної. Ідеї М. Фуко, Г. Арндт, К. Поланьї, Ж. Дельоза вплинули на формування методологічних підходів представників нової формації – так званої антропології глобалізації, що звертаються до постструктуралістської методології і вибудовують науковий дискурс на «культурній логіці транснаціональності». Представники французької академічної традиції у дослідженні культури велике значення надають лінгвістичним, когнітивним, соціально-політичним, ідеологічним, етнолінгвістичним аспектам і соціологічним підходам, британської – лінгвістиці, семіотиці, теорії ідеологій та дискурсу, структурі комунікативного простору і под., американські – етнографічним підходам, гендерним стратифікаціям, теорії організації, маркетинговим стратегіям формування поведінки тощо.

Автор аналізує праці сучасних французьких дослідників, зокрема А. Маттелара «Культурна різноманітність та глобалізація», в якій він зазначає, що рефлексія культури як наукової категорії та практичної творчої дії має розглядатися у світлі новітнього культурного контексту. Так, філософія, яка з 1980 р. покладена в основу дій та досліджень ЮНЕСКО у сфері культури, призвела до розширення сфери впливу і можливостей культурної політики, до розуміння усіх проблем, пов'язаних із комунікативною здатністю культури. Так, протягом двох останніх десятиліть ХХ та початку ХХІ ст. відбувся відхід від історичного устрою життя, спостерігається злет «всюдисущого» та загальної «присутності». У світовому просторі згладжується багатовікове відчуття руху та простежується спрямування на уніфікацію світу та його сучасне призначення. *Культ інформації* знущається з культури та пам'яті, а «виробництво» почуттів не входить до завдань культури. Дещо технічне визначення та ставлення до культури пояснює, чому ВТО вносить культуру до одного переліку із послугами («des services»), відстоює свої права і бореться за переваги. *Культ культури* належить до різновиду культурних проблем, які не обговорюються політичними термінами. Так, французький антрополог, культуролог та соціальний філософ М. де Серто зазначає, що в пан-культуралістській мові слово «культура» перетворюється на безособове «культурний», що є ознакою

існування в закритому культурному просторі, в якому проблеми постійно повертаються і залишаються у суспільстві, яке не знає, як з ними поводитися.

Дисертант аналізує працю П. Вірілію «Швидкість і політика», в якій обґрунтовується філософська теорія швидкості, що отримала назву «дромологія» і стала найбільш вагомим у контексті постмодерністського дискурсу інформаційного суспільства, основною перевагою якого автор вважає безпрецедентне зростання кількості інформації, культурних значень, культурних форм, що, у свою чергу, викликає небувале пришвидшення культурних процесів.

Аналіз праці П. Муліньє «Культурна політика та децентралізація» свідчить, що дослідник велику увагу приділяє аналізу політичних та адміністративних декларацій, зазначаючи, що вони рідко містять чітке визначення слова «культура». Суголосними є судження Ж.-М. Доменаша, М. Шнедера, Ж. Ріго, які наголошують на відмові від культурної релятивності, яка виключає існування будь-якої ієрархії між творами та предметами: «Якщо все є культурою, то культура є ніщо».

Отже, можна констатувати, що комунікативна парадигма культури нині стала поширеним предметом наукового дискурсу – і не лише наукового, позаяк культурологічна рефлексія забезпечує розгляд парадигми культури у контексті вивчення її багатогранності, цілісності, здатності впливати на всі аспекти суспільного побутування. Базисними ознаками цієї самоорганізуючої системи є об'єктність (наявність об'єкта, сутностей, елементів), структура (мережа взаємовідносин, взаємозв'язків між елементами) та цілісність (складова, що забезпечує функціонування системи як єдності).

Найбільш плідним для аналізу комунікативної парадигми культури є міждисциплінарний підхід, що визначається специфікою самої культури, яка є зв'язуючим ланцюжком між людиною та навколишнім світом. Особливий стан культури, її особлива форма вираження зумовлює і особливі методи дослідження. Перебуваючи на кордоні між реальним та ідеальним, свідомим та позасвідомим, зовнішнім та внутрішнім, культура потребує впровадження спеціальних культурологічних методик та технологій, які всебічно відображають її як явище і, цілісно виокремлюючи предмет та об'єкт, розкривають діалектику її існування у єдності протиріч між людиною і навколишнім світом.

У роботі зроблено висновок, що постмодерністська наукова рефлексія гуманітарних комунікативних систем ґрунтується на відповідному розумінні самої культури, зокрема її сутності, специфіки, цінностей, можливостей структурування, проблем функціонування тощо. Вичерпаність логічної парадигми та народження нової якості культурної свідомості зумовлює появу нових теоретико-методологічних підходів щодо осмислення явищ культури, зокрема в контексті культурно-історичного поступу. При цьому культура утримує людину в певних смислових кордонах, в межах яких наявна велика кількість специфічних культурних повідомлень. Майже всі культурні системи використовують різноманітні канали їх передачі. Якими не були б ці повідомлення, всі вони підпорядковуються загальним законам. Сукупність цих законів і складає теорію комунікації.

У підрозділі 1.2 «Гуманітарні комунікативні системи: визначення, структура, функції» обґрунтовано основні аспекти визначення, охарактеризовано структуру, функції, типи та особливості взаємодії гуманітарних комунікативних систем.

У роботі зазначається, що спочатку гуманітарні комунікативні системи у соціальних науках розглядалися в контексті біхевіоризму, відповідно до теоретичних конструктів якого вважалося, що основою всіх комунікативних процесів є безпосередні мовні сигнали, маніпулюючи якими можна виховати будь-яку людину. Згодом на формулювання цього поняття вплинули прибічники символічного інтеракціонізму, які вважали, що соціокультурна структура як мікро-, так і макрорівнів є результатом стабілізації процесів міжособистісного або міжкультурного спілкування, а процеси розвитку – це еволюція комунікативних форм. Сама комунікація – один із базових елементів гуманітарної комунікативної системи.

Задля свого існування та подальшого розвитку гуманітарна комунікативна система повинна відповідати певним умовам, зокрема: мати великий об'єм та надлишок інформації (маленькі культури погано зберігаються); мати інформаційно-голографічну структуру (будь-яка її частина повинна відтворювати цілісність культури); проводити періодичну пересистематизацію культурної інформації; створювати умови для мінімізації втрат при зберіганні; мати можливість легко знаходити необхідну інформацію у великих об'ємах інформації; транслювати інформацію для нових поколінь адекватно об'єму культури, історичним обставинам (з урахуванням умов, що змінюються), масштабам репродукції (еліті – елітарні, масам – масові). Крім цього, об'єм інформації, що передається, повинен значно перевищувати необхідний та мати своєрідний фільтр – загорожу для інновацій. Водночас усі ці умови існування гуманітарної комунікативної системи, як зазначає автор, формуються лише у межах міжкультурної комунікації – інформаційної взаємодії культур у процесі та в результаті прямих або опосередкованих контактів між різними етнічними чи національними групами.

Актуальні в руслі нашого бачення сутності гуманітарних комунікативних систем висновки робить В. Шинкаренко, репрезентуючи основні типи комунікативних систем, що мають якісно нові можливості у результаті змін у морфології мозку. Перехідні культурні етапи асимілюють накопичені знання, які слугують основою формування нових. Перший тип гуманітарної комунікативної системи базується на ритуальній культурі. Перехід від ритуалізації поведінки до ритуалу є початковою фазою регулювання суспільних відносин за допомогою соціально значущих форм поведінки. У культурі першого типу основною мовою регуляції є мова тіла – ритуал. Ритуальна поведінка стає своєрідним інтерсуб'єктивним знаком для себе та іншого. До другого типу відносяться культури, в яких передача знань здійснюється за допомогою речових структур – міфів. Такий тип культури дослідник називає міфічною культурою. На цій стадії речові структури поступово починають домінувати над ритуалом. Третій тип дослідник пов'язує з писемністю – писемна культура, в якій книга починає зберігати і транслювати знання.

Дисертант аналізує працю французького культуролога Л. Фльорі «Соціологія культури та культурні досвіди», в якій репрезентовано особливості динаміки та змісту гуманітарних комунікативних систем, що сьогодні формуються переважно культурними індустріями. «Будівництво культурного Всесвіту» – це гасло більшості розвинених країн світу. Так, сьогодні існують «сім культурних світів Франції». Перший – «світ соціальної ізоляції» (або відторгнення, «*l'univers de l'exclusion*»), що складається переважно з жителів сіл та селищ, некваліфікованих робітників похилого віку або сільського походження. Вони не відвідують культурні центри і залишаються осторонь ринків та культурної політики. Другий – «світ бідності» (або потреб, «*l'univers du dénuement*»). В ньому знання щодо мистецтва та культури незначні; відвідування культурних місць є радше винятком, ніж правилом. Однак дистанціювання від культурного життя не таке радикальне, як у попередній групі, оскільки з'являється потреба соціальної інтеграції. Культурна бідність типова для робітничих кварталів. Третій – «світ молодіжної культури» («*la culture juvénile*») охоплює молодь від 15 до 20 років. Навіть якщо молодь по-різному реагує на діяльність медіа, її стать, місце проживання, освітній рівень та навчання, а також щоденний контакт з медіа, як правило, впливає на їх організацію у поза навчальний час. Четвертий – «світ «середнього француза»» («*l'univers du «Français moyen*»), який організований навколо аудіовізуального простору (телебачення, музика та кіно). Цей клас вподобав найбільш «видовищні» прояви високої культури, однак ігнорує живі спектаклі (театр, концерти тощо). Традиційна позиція людей щодо мистецтва, яка варіюється залежно від соціо-демографічних звичаїв, віку, рівня освіти, диплому, місця проживання тощо, в цій групі має чітке розмежування за приналежністю до робітників, міських службовців або топ-менеджерів. Три наступні світи характеризуються «високим ставленням» до культури та демонструють тісні зв'язки з культурним життям. При цьому їх інтерес до мистецтва та культури має різні прояви. Регулярне читання книг, відвідування пам'яток культури, театрів або концертів класичної музики характеризує «світ «класиків»» («*l'univers des «classiques*»). Переважно він складається з освічених людей 45 років і найбільш поширений серед людей середнього класу, які тяжіють до пізнання культури навіть через телебачення (перегляд культурних телепередач, музичних каналів тощо). Загалом представники цього класу зберігають певну дистанцію щодо музичних хітів останніх років, до новітніх форм творчого самовиразу митців, а також з недовірою ставляться до аудіовізуального простору, що спостерігається навіть серед шанувальників телебачення. «Високий світ модерну» («*l'univers cultivé moderne*») вибудовується навколо людей, які цікавляться новими засобами творчого вираження, відвідують концерти джазової та рок-музики, балети та кінотеатри, а читання книг є невід'ємною частиною їх життя. Освічена молодь не цікавиться модними проявами культури, вважаючи їх занадто інтелектуальними (інтелектуально перенасиченими, такими, що претендують на інтелектуальність). «Включений у сучасність світ» (модний, «*l'univers des «branché*») складається з ненаситних та широких у своїх смаках, поглядах, думках людей, які водночас

схильні до відбору лише найкращої інформації, яка передається з вуст в уста. Ця меншість, на плечах якої лежить лєвова частка культурного життя, складається із культурно оснащених споживачів.

У роботі проаналізовано дослідження М. Еспаня – автора теорії культурного трансферу, за якою у відносинах культур завжди присутній «третій» (насправді, їх набагато більше) чинник. Об'єктом уваги теорії культурного трансферу стало вивчення культурних і національних складових тих концептів, без яких неможливе вивчення культури: нація, громадянин, патріотизм, цивілізація, освіта, просвіта. Ці концепти є інструментом аналізу, хоча й втримують небезпеку неправильного використання, оскільки у кожній мові вони презентують різні смисли. Саме цю проблему допомагає вирішувати теорія культурного трансферу, яка акцентує не стільки на історичності кожного терміна, скільки на «культурному переміщенні» – на тих семантичних зрушеннях, які виникають за умов їхнього «імпортування» з однієї культури до іншої.

Отже, можна зробити висновок, що глобалізація постійно нагадує людству про те, що світ є багатоманітним, але водночас єдиним, що існують різні підходи до вивчення гуманітарної комунікативної системи. Актуальною стає проблема виховання культурних смаків, які врешті-решт стануть базовим чинником культурного споживчого попиту. Західні культурологи визначають «культурні смаки» як «габітус», тобто систему внутрішніх естетичних настанов та потреб у царині споживання культури, які мають величезне історичне підґрунтя та водночас звернені у майбутнє. При цьому виникає необхідність виховання культурної толерантності та впровадження сучасних міжкультурних комунікацій.

У підрозділі 1.3 «Теоретична рефлексія міжкультурної комунікації» проаналізовано основні здобутки досліджень у сфері міжкультурної комунікації, що зокрема передбачають: визначення предмета, формування методології і понятійного апарату міжкультурної комунікації; виявлення місця міжкультурної комунікації серед інших наук; формування та розвиток серед учасників міжкультурної комунікації культурного сприйняття, здатності до правильної інтерпретації конкретних проявів комунікативної поведінки та толерантного відношення до неї; розробка методології навчання практичним навичкам та вмінням міжкультурного спілкування.

У роботі зазначається, що аналіз праць західних вчених (М. Беннет, Р. Бердвістл, Р. Брислін, М. Клайн, Дж. Кондон та ін.) дає змогу зробити висновки про те, що існує досить змістовна науково-теоретична база досліджень у царині міжкультурної комунікації, але вона не охоплює усіх її аспектів. Міжкультурна комунікація може бути досліджена або на рівні груп, або на індивідуальному рівні. При цьому більшість досліджень, які проводилися на рівні груп, мали антропологічний і соціологічний характер. У їх основу покладено два методологічні підходи: розуміння культур як когнітивної системи (В. Гуденаф) та розуміння культури як символічної системи (К. Гірц). Представники когнітивного підходу спираються на мовознавство. Вони визначають «культурні зразки» й «культурні стандарти» для культурних

систем, які вже існують, і розробляють для кожної з них свою граматику. На основі цих культурних стандартів визначається та регулюється «своя» та «чужа» поведінка. Прихильники символічного напрямку навпаки використовують культурні зразки та розглядають культури як єдині взірці для правил (Г. Хофстеде, Р. Брислін, В. Гудікунст).

У дисертації констатується, що до найбільш відомих теорій міжкультурної комунікації відносять теорію високо- та низькоконтекстуальних культур Е. Холла, теорію культурних вимірів Г. Хофстеде, теорію культурної освіченості Е. Гірша. Е. Холл виокремив та обґрунтував не тільки культурно-комунікаційні зразки, а й розробив їх загальну типологію за відношенням до їх контексту – інформації, яка оточує та супроводжує будь-яке культурне явище. Вчений звернув увагу на те, що всі культури у міжособистісному спілкуванні використовують деякі недомовленості, приховані правила, які взагалі-то важливі для розуміння подій та міжособистісної поведінки. Він довів, що культури відрізняються власним «прочитанням тесту», використанням прихованої інформації, яку вміщує кожна ситуація. Залежно від характеру використання простору та часу Е. Холл поділив всі культури на високо- та низькоконтекстуальні, виокремивши також культури, в яких переважає монохронне та поліхронне використання часу. Розрізняючи культури як високо- й низькоконтекстуальні, монохронні й поліхронні, необхідно усвідомлювати, що в кожному типі культури існує безліч прихованих правил та вимог, що регулюють повсякденне життя людей.

Під впливом індивідуальних особливостей психіки, соціального оточення й специфічних особливостей етнічної культури кожна людина по-особливому сприймає навколишній світ, стаючи носієм відповідного типу думок і потенційних дій. Результатом процесу формування відчуттів, думок, поведінки є так звані ментальні програми, які, на думку Г. Хофстеде, можуть бути досліджені за допомогою вимірів культури за чотирма показниками: дистанція влади (від низької до високої); колективізм – індивідуалізм; маскулінність – фемінність; запобігання невизначеності (від сильної до слабкої).

Обґрунтуванню проблеми формування культурної освіченості присвячені дослідження американського культуролога Е. Гірша. Він визначає культурну освіченість як явище, що забезпечує створення «духу комунальної взаємодії», який включає необхідні знання, які дають змогу носію культури адекватно реагувати та розуміти інші культурні смисли та цінності. Необхідною умовою міжкультурної комунікації є достатній рівень культурної освіченості. Він передбачає розуміння знань, ціннісних настанов, психологічної та соціальної ідентичності, характерних для певної культури.

Дисертант робить висновок, що міжкультурна комунікація – це субсистема людської комунікації, необхідна передумова функціонування та розвитку культури, яка забезпечує інформаційний зв'язок між соціальними групами та суспільствами у часі та просторі, робить можливим накопичення та передачу соціокультурного досвіду, організацію та координацію спільної діяльності людей, трансляцію ідей, знань та цінностей. Міжкультурна комунікація виконує свої функції за допомогою: 1) підтримки «картини світу» (повідомлення про

факти, події, ідеологічні орієнтації, про політичне значення різноманітних явищ у зовнішньому для даної спільноти середовищі); 2) творення «картини світу» (повідомлення про факти та події, соціальні орієнтації, які стосуються змін у середині етнічних спільнот); 3) трансляції цінностей культури, що втілюється двома засобами – як діахронний і синхронний процеси.

У підрозділі 1.4 «Кроскультурний діалог як ключове поняття дослідження» розглянуто сучасне розуміння кроскультурного діалогу з урахуванням мети і завдань дисертаційної роботи, зокрема аналізу міжнародних угод як чинника міжкультурної комунікації.

Так, у «Білій книзі з міжкультурного діалогу» міжкультурний діалог розуміється як відкритий та шанобливий обмін думками, на основі взаєморозуміння та поваги між окремими людьми та групами людей, що відрізняються за етнічними, культурними, релігійними й мовними ознаками, а також за історичним походженням. Діалог діє на всіх рівнях – у межах одного суспільства, між європейськими суспільствами, а також між Європою та рештою світу. Зокрема, сучасна концепція Європи як федерації спільнот ґрунтується на концепції етноплюралізму, яка бере до уваги інтереси і права народів як етнокультурних спільнот. Етноплюралізм передбачає принципові відмінності народів, виражені не лише в зовнішніх рисах, а й у відмінностях духовних і психічних структур, у різному сприйнятті реальності й ставленні до неї. Отже, європейські настанови в аспекті розвитку міжкультурної комунікації складають так би мовити «громадянську релігію сучасності», без якої вже неможливий прогресивний гуманістичний розвиток світу. Тому діалог культур – це не стільки суто наукове поняття, скільки метафора, покликана набути статусу політико-ідеологічної доктрини, якою варто керуватися на всіх рівнях взаємодії, оскільки панорама світової культури – це сплав взаємодіючих культурних світів. Усі вони самобутні і повинні знаходитися в мирному, вдумливому діалозі, а, вступаючи в контакт, неодмінно повинні прислухатися до «співрозмовника», відгукуватися на його потреби і запити. «Діалог» як засіб комунікації культур припускає таке зближення взаємодіючих суб'єктів культурного процесу, коли вони не пригнічують один одного, не прагнуть домінувати, а «вслуховуються», «сприяють» дбайливо і обережно.

Отже, зазначає автор, стратегічним завданням діалогу культур є формування європейського та світового культурного ландшафту. В основі цього процесу – законодавча та нормативно-правова база, яка формулює єдині принципи та завдання культурної політики, накреслює права та обов'язки громадян у культурній сфері, унормовує взаємини держав у культурному просторі суспільств, створює рівноправні відносини щодо збереження культурної спадщини. Тому в межах дослідження автор аналізує основні міжнародні правові акти та законодавчу базу України, які сприяють культурному діалогу. Також європейський консенсус щодо діалогу, взаємозбагачення та культурних цінностей підтверджують різноманітні інструменти Ради Європи: конвенції та угоди, що накладають зобов'язання на всі чи окремі держави Ради Європи, а також рекомендації, декларації і под.

Кроскультурність розуміється Радою Європи як особливий політичний підхід, а інтеграція в аспекті кроскультурності розуміється як двосторонній процес і як здатність людей жити разом, поважаючи гідність кожного, принципи суспільного блага, плюралізм і розмаїття на засадах солідарності й відмови від насильства, а також їхню здатність брати участь у соціальному, культурному, економічному і політичному житті. Поняття кроскультурної інтеграції охоплює всі аспекти соціального розвитку і всі напрями політики, в тому числі процеси збереження культурної ідентичності в умовах глобалізації.

Отже, у межах роботи зроблено висновки, що проблема кроскультурного діалогу, який репрезентує сьогодні свого роду «синхронний варіант» культурного взаємообміну, тобто формування у межах вже існуючих взаємовідносин реального діалогу суб'єктів, побудова активних самостійних позицій та удосконалення останніх, вимагають сьогодні принципово нових теоретико-методологічних та практичних підходів. Це потребує розширення сфери дослідження та більш чітку диференціацію складових конкретних форм діалогу, а також глибоку та змістовну оцінку суб'єктів – його носіїв. Так, у площині загальнокультурного, «синхронного підходу», на засадах широкого гуманітарного дискурсу формуються основні наукові принципи його дослідження та розуміння як соціокультурного загальнолюдського феномена. Водночас глобалізація створює передумови, що ускладнюють діалог культур: стрімке збільшення багатоманіття світу, зростання соціальної поляризації, релігійного фундаменталізму, переважна нездатність існуючих соціальних інститутів захистити будь-яку етнічну культуру в нових умовах. Тому необхідним уявляється пошук консенсусу на основі розуміння того, що задоволення власних культурних інтересів можливе лише за умови врахування інтересів іншого.

У другому розділі «Історико-культурні засади дослідження міжкультурного діалогу України та Франції» презентовано історіографію кроскультурного діалогу Україна-Франція у всій повноті її представлення у сучасному науковому дискурсі України; розглянуто Україно-Французькі культурні взаємини в контексті тенденцій до європейської єдності, представлено історико-культурний базис міжкультурного діалогу України та Франції; обґрунтовано можливості використання ресурсу сучасних гуманітарних комунікативних систем у процесі налагодження та розвитку культурного діалогу, визначено проблеми його оптимізації та поширення.

У підрозділі 2.1 «Історіографія кроскультурного діалогу Україна – Франція» на основі аналізу наукових доробків українських дослідників культури здійснено історіографічний екскурс у минуле перетинання двох великих культурних світів – України і Франції.

У роботі зазначається, що уявлення про кроскультурну взаємодію формується за результатами взаємодії багатьох чинників. Так, тісно пов'язана з комунікацією, передачею інформацією проблема пам'яті. Пам'ять – це своєрідний «топографічний» центр духовного життя людини та природи. Вона наділена здатністю «збирати» з величезного потоку інформації факти, культурні аналогії, формувати культурний простір та визначати художній пошук.

У роботі автор звертається до аналізу досліджень, які присвячені періоду Київської Русі і доби політичної роздрібненості (IX-XIII ст.), зокрема у контексті заміжжя доньки Ярослава Мудрого – Анни (В. Голованенко, І. Овсій, Н. Крутенко, М. Котляр, Ю. Кочубей, Т. Семенкова). Цікавим у контексті нашого аналізу є праці про XVII – першу половину XIX ст., в яких аналізується взаємозв'язок із Францією через репрезентацію сторінок дипломатичної історії (І. Борщак, В. Цуп), інтелектуальної та мистецької співпраці (В. Ададурова, Н. Оляніна, О. Іваненко). Другу половину XIX – початок XX ст. досліджують О. Кураєв, Г. Рягузова, Н. Астапенко, В. Косик, Л. Портнов, В. Михальчук. Друга світова війна (1939-1945 рр.) ознаменувала трагічні моменти у взаємовідносинах України і Франції, які досліджують І. Дерейко, С. Єлисаветський, А. Русак, В. Смолій. Друга половина 40-х – перша половина 80-х років XX ст. аналізується в дослідженнях Л. Волошина, І. Кулініча. Інститут історії АН УРСР у 1987 р. представив довідник-хроніку найважливіших подій в Українській РСР у 1981-1985 рр. в царині Європейських міжкультурних відносин, зокрема з Францією.

Особливо активізувався міжкультурний діалог між Україною і Францією у період новітньої історії України як незалежної держави, що знайшло відображення у низці праць. Так, О. Александрова аналізує перспективи туризму між країнами, Л. Амеліна – діяльність Французького культурного центру в Києві у 90-х роках XX ст. Б. Ачкіназі визначає роль України у східноєвропейській стратегії Франції, В. Барштейн та Ю. Барштейн порушують проблему взаємодії Україна-Франція в контексті медальєрного мистецтва, С. Довганюк, Г. Богйон, Є. Донченко досліджують різні аспекти відносин та політико-правове забезпечення культурного обміну між країнами. Співпрацю між Францією і Росією у світлі європейської та євроатлантичної інтеграції, співробітництва, діалогу та партнерства досліджують Р. Кириченко, Ю. Кочубей, С. Круглик, Р. Мартель, В. Манжола.

Окрема частина публікацій представлена дослідженнями української діаспори у Франції, мотивам еміграції (І. Гриців, Є. Кононенко, В. Якубишина та ін.).

У роботі зроблено висновок, що культурологічна рефлексія культурного діалогу Україна-Франція репрезентована значним масивом досліджень, що охоплюють широкий спектр багатомістової історії тісних і плідних культурних і економіко-політичних зв'язків між країнами. А осягнення минулого в контексті загальної культурно-історичної пам'яті дає змогу побачити майбутнє в ракурсі історичної перспективи, що у практичній площині визначає напрями подальшої співпраці у різних сферах на основі культурного взаємозбагачення, а у теоретичній площині гарантує виокремлення раніше не досліджених аспектів, що, у свою чергу, забезпечує подальше формування наукового знання.

У підрозділі 2.2 «Україно-французькі культурні взаємини в контексті тенденцій до європейської єдності» проаналізовано основні практичні кроки Української держави щодо побудови міждержавних стосунків у контексті європейської інтеграції, що, зокрема, підкріплено оновленими підходами до формування договірно-правової бази, в якій зафіксовано основні напрями двосторонньої співпраці між країнами. Так, з метою запровадження в Україні

європейських норм та засобів регулювання культурної політики прийнято найважливіший документ «Про ратифікацію Конвенції ЮНЕСКО про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження» (2010 р.), що є значним успіхом, адже внутрішньодержавні процедури щодо ратифікації цієї конвенції тривали з 2006 р. Набуття чинності Конвенцією ЮНЕСКО, яка є частиною законодавства ЄС, уможливить повноцінну участь України в культурницьких програмах та проектах Європейської Комісії.

У роботі репрезентовано «Звіт Міністерства культури України про виконання міжнародних договорів» (станом на травень 2016 р.), який повною мірою висвітлює увесь діапазон міждержавних актів, які забезпечують кроскультурний діалог України з іншими державами.

Загалом аналіз реалій у сфері міжкультурного діалогу за останні роки дає змогу дійти висновку, що головними «активами» української культури в міжнародному контексті можна вважати: існування видатних мистецьких шкіл та окремих яскравих митців у таких сферах, як: академічна музика, хореографія, театр тощо, які довели свою конкурентоспроможність на міжнародному рівні; наявність багатої культурної спадщини, потенційно привабливої для зарубіжних туристів, учених, митців; певний досвід вдалої участі в міжнародних мистецьких фестивалях, конкурсах, виставках. До позитивних напрацювань держави у сфері міжнародного культурного співробітництва можемо віднести: досвід тривалого співробітництва з ЮНЕСКО та іншими міжнародними культурними організаціями, приєднання України до більшості основних міжнародних конвенцій, хартій та інших актів міжнародного права у сфері охорони культурної спадщини, культурного співробітництва; широку правову базу та багатий практичний досвід двостороннього міжнародного культурного співробітництва, особливо з країнами Балтії та західноєвропейськими країнами.

Серед чинників, що ускладнюють міжнародне культурне співробітництво України, можна виокремити: недостатню обізнаність світової спільноти з українською культурою і, як наслідок, нееквівалентний культурний обмін між Україною та світом; відносно низький рівень інтегрованості України до міжнародних культурних процесів, низький рівень розвитку сучасних ринкових структур в українській популярній культурі, що призводить до відносно низької конкурентоспроможності; недостатнє фінансування міжнародних контактів українських митців та мистецьких організацій; недостатню інтенсивність співробітництва з міжнародними культурними організаціями, слабка координація роботи різних суб'єктів міжнародних культурних відносин з боку України, зокрема – Міністерства культури з Міністерством закордонних справ, яке все ще майже «ексклюзивно» опікується контактами з ЮНЕСКО, Радою Європи тощо.

Основними напрямками діяльності держави у сфері міжнародного культурного співробітництва є: вдосконалення законодавчої бази міжнародного культурного співробітництва, її гармонізація із законодавством ЄС; подальша розробка договірної бази міжнародного співробітництва; участь у роботі

міжнародних та міждержавних організацій; реалізація Плану дій Україна – ЄС, зокрема через заходи, передбачені програмою «Київська ініціатива»; максимальне залучення українського культурно-мистецького середовища до культурного життя у світовому культурному просторі, популяризація української культури у світі; збереження та розвиток етнокультурного розмаїття; забезпечення культурної співпраці з закордонним українством.

У підрозділі 2.3 «Можливості використання ресурсу сучасних гуманітарних комунікативних систем у налагодженні та розвитку культурного діалогу: проблеми відбору, оптимізації та поширення» зазначається, що сучасний національний та світовий культурний простір характеризується наявністю великої кількості культурних повідомлень. Майже всі культурні системи використовують різноманітні канали їх передачі, зокрема: – звукові, які, у свою чергу, поділяються на такі категорії: мова, музика, мова почуттів, шум, мова речей; – зорові: знакові повідомлення друкованого тексту, повідомлення форм – природні та штучні, художні повідомлення.

У роботі зазначається, що культурологічний огляд прикладних аспектів міжкультурної комунікації, зокрема розгляд змісту та форм культурно-мистецьких заходів, які презентують культуру та мистецтво України світовому співтовариству, є вкрай актуальним у межах теоретизування сучасних гуманітарних комунікативних систем. Гідне представлення України та її культури у світі реалізується через розвиток міжнародного культурного співробітництва, що сприяє інтеграції української культури у світові культурні процеси.

Одне з найважливіших питань міжнародного культурного співробітництва – це максимальне залучення української сторони до культурного життя на європейському просторі. У цьому напрямі активно працюють центральні органи виконавчої влади, зокрема із реалізації завдань державних програм, серед яких: Державна цільова програма інформування громадськості з питань європейської інтеграції; Державна цільова програма розвитку транскордонного співробітництва; Державна цільова програма формування позитивного міжнародного іміджу України. Остаточо узгоджено з європейською стороною розділ «Культура» нового базового договору Україна – ЄС.

Отже, Україна є активним учасником світових та європейських культурних процесів. Належна увага з боку Міністерства культури до проблеми культурної інтеграції сприяє презентації національних культурних практик за кордоном, процесам міжкультурної комунікації та діалогу культур. Проте існує нагальна потреба розбудови загальнодержавної стратегії і тактики представлення світові культури та мистецтва України як найважливіших складових іміджу країни.

У Третньому розділі «Культурний діалог Україна – Франція у контексті діяльності національних культурних центрів (План роботи Французького культурного центру у 1994-2009 рр.)» висвітлено основні аспекти діяльності Французького культурного центру в Україні та Українського культурно-інформаційного центру у Франції.

У 2004 р. на базі культурного відділу Посольства України у Французькій республіці був відкритий культурно-інформаційний центр, в роботі якого давні історичні, культурно-особистісні, культурно-освітні, гуманітарні, економічні зв'язки між Україною і Францією отримали свою організаційно-змістовну репрезентацію. Метою центру є забезпечення принципів та практичних механізмів скоординованої політико-організаційної роботи з утвердження позитивного іміджу України як європейської держави з глибокими культурними та історичними традиціями, як надійного партнера в діловій, науковій, культурно-мистецькій, освітянській та туристичній сферах. Найголовнішим завданням діяльності українського культурно-інформаційного центру стала інтеграція організаційних та інтелектуальних зусиль наукових, політичних та культурно-мистецьких інституцій України. Так, завдяки співпраці Посольства з Інститутом Українознавства була вироблена стратегія надання підтримки у діяльності Французькій асоціації українських студій, Науковому товариству імені Т. Шевченка в Західній Європі та іншим українознавчим організаціям Франції.

Культурно-мистецька присутність української культури в одній із провідних країн Західної Європи є важливим чинником європейської інтеграції, предметних і наповнених конкретним змістом зв'язків між сучасними гуманітарними комунікативними системами. Величезний спектр культурно-мистецьких заходів був представлений в цьому центрі за час його існування. Переважна більшість українознавчих колоквиумів та семінарів, виставок та презентацій проходили в приміщенні центру.

У дослідженні репрезентовано роботу Французького культурного центру (IFU), який є складовою частиною Відділу культури та співробітництва (Service de Coopération et d'Action Culturelle) Посольства Франції в Україні. Як і решта 151 французьких культурних центрів за кордоном, він підпорядковується МЗС Франції і ставить за мету популяризацію французької мови та культури в Україні та налагодження ефективного довготривалого співробітництва з установами культури України. Французький культурний центр сприяє розвитку зв'язків між культурно-мистецькими установами та митцями Франції та України задля досягнення міжкультурного діалогу. Культурно-мистецька діяльність Французького культурного центру базується на трьох принципах: запроваджувати нове, відкриваючи шляхи для підтримки української творчості та налагодження діалогу між французьким та українським мистецтвом, зокрема у сфері графіки, коміксів, архітектури та урбанізму; продовжувати міжкультурну взаємодію у напрямках, які вже репрезентували свою багаторічну неперервність, як, наприклад, у сучасному танці, музиці, музейній справі, кінематографі; розвивати партнерство, зміцнюючи вже існуючі зв'язки, та урізноманітнювати його для подальшого розширення співпраці, що включає, зокрема, мистецьке партнерство, партнерство з установами, спонсорами та засобами масової інформації. Про масштаби діяльності Центру свідчить наведений у роботі перелік культурно-мистецьких заходів, проведених ним в Україні, починаючи з моменту заснування у 1994 р.

Автор робить висновок, що кроскультурний діалог України та Франції певною мірою забезпечується діяльністю українського і французького культурно-інформаційних центрів, які стали осередком культурно-мистецької дієвої співпраці між двома великими культурами України та Франції. Завдяки діяльності культурно-інформаційних центрів налагоджуються тісні зв'язки у гуманітарних сферах країни, що, з одного боку, дає їм змогу презентувати свої досягнення та напрацювання, а з іншого – формувати цілісні візії про країни, які перебувають у межах єдиного європейського простору.

У Четвертому розділі «Україна amitie Франція: культурно-мистецькі заходи 2000-2010 рр.» здійснено широкомасштабну культурологічну реконструкцію та мистецтвознавчий аналіз практичної діяльності французьких інституцій в Україні (Посольства Франції в Україні, Французького культурного центру).

Репрезентація культурно-мистецьких практик є логічним доповненням наукового теоретизування культурного діалогу Україна–Франція. Вона забезпечує повномасштабну картину сучасної міжкультурної взаємодії між країнами, сприяє ознайомленню із кращими культурно-мистецькими зразками, знаними митцями та мистецькими колективами.

У роботі зазначається, що діяльність французьких інститутів в Україні поширюється на всі великі міста України. Так, організацію заходів у регіонах Французький культурний центр здійснює через регіональні центри, а також через мережу Альянс Франсез у Дніпропетровську, Донецьку, Харкові, Львові та Одесі. Серед постійних партнерів центру – Дніпропетровський фестиваль сучасного танцю «Другие танцы», джазовий фестиваль «Дніпрогастроль», Одеський фестиваль «Два дні й дві ночі», фестиваль «Харківські асамблеї», Київський музичний фестиваль «Kyiv Music Fest», театральний фестиваль «Київ Травневий», кінофестивалі «Молодість» та «Крок».

Яскравим і традиційним святом є «Французька Весна» – масштабний культурний захід, який проходить по всій Україні протягом квітня і пропонує насичену програму культурних подій у найцікавіших мистецьких напрямках. Також найбільш яскравими подіями є щорічний фестиваль найгучніших французьких кінопрем'єр року «Вечори французького кіно» та популяризація французької мови та культури у межах Днів Франкофонії.

Серед заходів, які презентують мистецтво Франції в Україні, персональні виставки художників К. Цаймерта, А. Жолів'є, П. ле Бер, К. ван ден Стін, К. ле Сікле, К. Буйє, К. Жан, М. Марчак-Томен, О. Акермана, а також фотохудожників Ж.-Ж. Гьотса, П. Рамбє, Ж. Белондрада, М. Балангієн, Ф. Пліссона, К.-Ф. Донне.

Тішить українського слухача творчість відомих французьких музикантів та співаків, зокрема Е. Строссера, Ж.-П. Плендра, М. Вінсена, Л. Ланжельє, М. Матьє, колективів «Салтієль», «Спейс» та ін.

Загалом результати культурологічної реконструкції та мистецтвознавчого аналізу діяльності французьких інституцій в Україні (Посольства Франції в Україні, Французького культурного центру) подані в дослідженні в повному обсязі. З них можна констатувати, що проведення великих заходів у регіонах та співпраця з численними українськими та французькими культурно-мистецькими,

громадськими і державними установами та організаціями має на меті представити найкращі зразки сучасної французької культури та мистецтва, налагодити плідний діалог, сприяти новим спільним проектам.

У Висновках сформульовані основні результати дослідження, які відповідають проблематиці та загальній структурі роботи.

1. Продуктивною дослідницькою методологією адекватної теоретичної інтерпретації домінуючих тенденцій поступу людства в добу глобалізації є комплексний культурологічний підхід, який дає змогу виявити і показати культуру як гуманітарну комунікативну систему, що забезпечує відтворення, трансляцію і розвиток життєдайних смислів і досягнень. За своєю онтологічною сутністю культура це не просто частина соціального життя, а спосіб існування, здатність до проголошення-відкриття значущості, що найкраще репрезентується концептом гуманітарних комунікативних систем, які організують та спрямовують смислоутворюючу функцію культури. Ці системи діють на практичному рівні, постаючи категоріальними основами порядку в ціннісній реальності. Саме вони забезпечують існування світу значимого буття, в якому може існувати людина. В умовах глобальних зав'язків це ключове для дисертації поняття має вирішальне значення: без ефективного функціонування гуманітарних комунікативних культурних систем неможливо зберегти цілісність сучасного взаємозалежного світу.

2. Аналіз культурологічних підходів до вивчення гуманітарних комунікативних систем дав змогу виявити зміст і напрями еволюції означеного феномена від метафори до категорії. Прагнучи до органічного поєднання універсального зі специфічним та до охоплення наріжних питань дослідження культури як сукупності усталених форм діяльності, визначено, що гуманітарна комунікативна система постає результатом діяльності людини. Однак ототожнювати її з одним аспектом діяльності – з продуктом, засобом, творчим потенціалом, духовною енергією, ціннісним регулятором, із семіотичними засобами, якостями людини як суб'єкта діяльності – не можна. Її потрібно розглядати у сукупності трьох модальностей: людської, процесуально-діяльнісної та предметної.

3. Гуманітарна комунікативна система – це специфічна соціально-культурна взаємодія, яка виникає у процесі соціально-культурної діяльності та зберігається в результаті обміну інформацією між індивідами або між об'єднаннями; сприяє збереженню та розвитку духовної єдності людської спільноти. У всі часи існування людської цивілізації існували міжнародні, міжнаціональні, міждержавні та міжособистісні комунікації, які мали лише різні форми. Генеральною функцією міжкультурної комунікації є кореляція відносин між країнами і етносами, стратами, національними групами, релігійними організаціями, які і складають певну гуманітарну комунікативну систему з метою підтримки динамічної єдності й цілісності світової соціокультурної системи, тобто світової гуманітарної комунікативної системи.

4. Взаємодія між різними гуманітарними комунікативними системами виконує свою функцію за допомогою таких засобів: підтримки «картини світу»

(повідомлення про факти, події, ідеологічні орієнтації, про політичне значення різноманітних явищ у зовнішньому для даної спільноти середовищі); творення «картини світу» (повідомлення про факти та події, соціальні орієнтації, які стосуються змін у середині етнічних спільнот); трансляції цінностей культури, що втілюється двома засобами – як діахронний і синхронний процеси. За умов взаємодії гуманітарні комунікативні системи не тільки доповнюють одна одну, а й вступають у складні відносини. В процесі взаємодії кожна гуманітарна комунікативна система проявляє свою самобутність та унікальність, збагачуючи одна одну. Зумовлені цими взаємообмінами зміни змушують людей певної культури пристосовуватися до них, засвоюючи та використовуючи нові елементи у своєму житті. У всіх цих випадках ми маємо справу з процесом акультурації. Аналіз історії людського суспільства засвідчує, що важливою умовою існування та подальшого розвитку гуманітарних комунікативних систем є можливість обміну духовними цінностями між людьми. В кожному новому поколінні людина стає високодуховною особистістю лише за умови засвоєння нею культурного багатства людства. Ці процеси відбуваються в межах спадкоємності культури, передачі та прийому інформації, її інтерпретування та засвоєння, тобто на основі міжкультурної взаємодії гуманітарних комунікативних систем.

5. Розглянувши гуманітарні комунікативні системи у контексті дотичних явищ, категорій та понять, доходимо висновку щодо причин підвищеної уваги саме до гуманітарної складової, яка міститься в самому понятті «європейськості». Зважаючи на засадничі цивілізаційні ознаки, з цим поняттям ототожнюють насамперед спосіб утвердження гуманітарних цінностей та розвиток гуманістичної складової культури. Йдеться про такі базові настанови культурних систем, як створення соціальних інститутів прав людини та демократії, які, у свою чергу, пов'язані з утвердженням цінностей індивідуальної свободи, автономної волі, соціальної справедливості, толерантності, права на життя, на свободу слова й совісті, права вибору тощо. Глобальне поширення цих гуманітарних ідей як форм запобігання будь-якій дискримінації сприяє розвитку універсальних ціннісних засад, поза якими процес взаєморозуміння та толерантного «наближення» культур, суспільств, частин світу тощо є ускладненим. Саме ці європейські настанови й складають зміст та напрям еволюції гуманітарних комунікативних систем, без якої неможливий розвиток діалогізму як суттєвої компоненти європейської культури.

6. Системний аналіз методології культурознавства в контексті сучасних тенденцій наукового знання свідчить, що у розвитку теорії культури виокремлюються два етапи: класичний і посткласичний. Моделлю для узагальненого теоретичного розуміння культури на першому етапі стала західноєвропейська культура. На посткласичному етапі розвитку культурологічної думки була усвідомлена обмеженість та недостатність такої моделі. На зміну західноєвропейському культурному європоцентризму прийшов культурний плюралізм та релятивізм. Діалог культур став причиною виникнення науки про культуру, що поставила перед собою завдання конкретного вивчення різних

культур. При цьому різноманіття напрямів і концепцій, спрямованих на дослідження метаморфоз функціонування культури на початку нового тисячоліття, не усувають «білі плями» у вивченні системних зав'язків світу культури, ті «наскрізні» та «інтегральні» проблеми, що пов'язані зі смислом культурних процесів і феноменів.

7. Однією з найактуальніших проблем культурології є дослідження кроскультурності як феномена сучасної культури та доміантної тенденції її розвитку. Кроскультурність як нова парадигма сучасного світового поступу передбачає сукупність моделей соціальних дій на «перехресті» культур, що формують конкретну культуру на основі поєднання та «схрещування» різних ідейних трансфертів, обмінів, взаємовпливів. Концепт «перехрестя»/«пересікання» містить як осмислення самодостатніх індивідуальних цілісностей, в яких акцентується на специфічному, незведеному до спільного знаменника характері локальних культур, так і їх розгляд у межах складної конфігурації, у термінах взаємовідносин, взаємодій та циркуляцій з урахуванням наслідків такого «перехрещування». Метод «перехресного» діалогу здатен узагальнити об'єкти і проблематику, які традиційно випадають з поля зору компаративних методологій та досліджень культурних трансфертів, відслідковуючи параметри «розмірів дослідження», категорій аналізу, зв'язків діахронії (підхід до предмета дослідження крізь «часи», тобто в його історичному розрізі) та синхронії (розгляд предмета в «зупиненому часі», «тут-і-тепер», в абстрагуванні від генези, історії тощо), режимів історичності та рефлексивності. Тому запропонований метод дослідження доцільно застосовувати, на нашу думку, для будь-яких гуманітарних дисциплін, зацікавлених поєднанням досвіду минулого і сучасного. Важливою його рисою є відмова від редукації та спрощень, які раніше неминуче супроводжували процес порівняння загального та особливого в різних історичних феноменах.

8. Кроскультурне дослідження в дисертації здійснюється у термінах «спротиву», «модифікації», «траєкторії», змінюваних комбінацій форми та змісту тощо. Кроскультурний діалог перегукується з проблематикою «гри розмірів» (*jeux d'echelles*), тобто з темою обґрунтованого вибору масштабу дослідження, застосуванням «мультископичного» підходу до історії культури. У дослідженні стверджується, що культурні трансферти не бувають однобічними, вони перетинаються у системі «подвійного дзеркала» та повертаються від «реципієнта» у перетвореній інтерпретації, впливаючи, у свою чергу, на ідейні трансформації «донора».

9. Існують різноманітні рівні кроскультурного діалогу: – цивілізаційний, який ґрунтується на зустрічі різних типів соціальності, систем цінностей та форм культуротворення; – міжнаціональний, пов'язаний із різноплановою взаємодією різних державно-політичних інституцій та політичних еліт; – міжособистісний, пов'язаний з формуванням або трансформацією особистості під впливом «зовнішніх» щодо її природного культурного середовища культурних традицій. Крім того, сучасна гуманітарна наука дає змогу розглядати культурний поступ певного народу в контексті таких методологічних підходів, в яких визначальним

стає дискурс – універсально-ціннісний контекст усіх феноменів та інституцій у топологічній диспозиції (П. Козловські). За такого розуміння рівнозначну цінність представляють і художня культура, і техніка, і релігія, і політика etc. Так наукове дослідження переміщується зі сфери протиставлення цих феноменів у сферу компаративістського визначення їх сенсу та інституційних зв'язків.

10. Кроскультурний метод аналізу актуалізував та загострив дискусію про збереження етнокультурної ідентичності в умовах глобалізації. Відсутність єдності у науковому співтоваристві надало нашому дослідженню особливої напруги. Доведено, що форми самоідентифікації трансформуються в процесі історичного розвитку суспільства, однак нові не відмінюють попередніх, більш глибоко вкорінених, а накладаються на них, забезпечуючи цілісність етнонаціональної структури у рамках плюралістичної культури сучасності. Кроскультурний діалог народів, держав і цивілізацій є необхідною умовою існування сучасного світу, однак він можливий лише при збереженні базових засад культурної ідентичності: мови, релігії, літератури, мистецтва та ін. Саме їхніми зусиллями створюється той символічний світ значень цінностей і смислів, що й визначає контури національної культури. У свою чергу, збереження й розвиток унікальності культур є запорукою багатозначності й варіативності культурного універсуму.

11. Кроскультурний аналіз генези та еволюції взаємин України і Франції дав змогу дійти висновку, що діалог культур *a priori* передбачає наявність низки умов. Передусім наявність культурної сумісності за умови чіткого усвідомлення культурних кордонів, тобто індивідуальності кожної окремої культури. Культурна сумісність – це співзвучність ментальних структур, гуманітарних комунікативних систем двох народів. Критерії «європейськості», гуманізму, демократичних засад націєтворення та суспільного розвитку характеризують співпадіння глибинних духовних цінностей українського і французького народів. Багаторівневі, різновекторні контакти в усіх напрямках діяльності – об'єктивний результат взаємодії двох культур. Така взаємодія, що народжує нову якість, яка й постає сутністю кроскультурного діалогу, можлива в силу співзвучності архетипових елементів, що утворюють базис ментальності цих культур. Врахування культурної сумісності особливо важливе сьогодні задля розуміння меж глобалізації, якщо розглядати не лише матеріальну сторону буття, а насамперед співмірність розвитку в культурно-інтелектуальній сфері.

12. Позитивна динаміка взаємозустрічних контактів – це найбільш надійна основа для перспективної співпраці. Іншими словами, як сказав відомий французький дипломат, нарешті у Франції з'являється політика щодо України, а французькі політики починають усвідомлювати, що, попри війну і внутрішні проблеми, Україна є важливим самостійним чинником європейської політики. Україна – це європейська держава з великим потенціалом, який нарешті починає реалізовуватися. Варто підкреслити, що реалізація нових можливостей залежить від взаємопов'язаних чинників: з одного боку, наскільки глибокий адекватний погляд на нашу країну укорінюється у французькій колективній свідомості і постає для французького суспільства стратегічним, а з іншого –

наскільки успішною буде Україна у проведенні реформ та ефективно протистоятиме зовнішній агресії.

13. У суголосному культурному просторі генії двох великих європейських народів творять світові шедеври Духу: від живопису до архітектури, від театру до кінематографу, від поезії до музики, від дизайну до моди, від виноробства до кулінарії, від прояву надзвичайної мужності до безмежного поклоніння жіночності й красі. «Перехрестя» – саме так не випадково і надто символічно названий один з останніх творів всесвітньо відомого геніального українського композитора М. Скорика. Принцип побудови цього балету-триптиху в художньо-образній формі ніби віддзеркалює саму сутність нового світогляду. Дійсно, глобалізація і життєдайні загальнолюдські проблеми сучасності сприяють кроскультурному діалогу. Однак для його успішності недостатньо однієї доброї волі. Необхідна кроскультурна грамотність, тобто розуміння культур інших народів, яке включає усвідомлення власної унікальності й самобутності в ідеях, звичаях, культурних традиціях, здатність побачити спільне та відмінне між різними культурами, врешті-решт, вміння дивитися на власну культуру очима інших народів. Ось чому наближення до таких ціннісних пріоритетів, які в думках багатьох інтелектуалів складають «громадянську релігію сучасності» через укорінення її у конкретних суспільствах, розцінюється як завдання, над яким варто працювати сучасному людству.

Основні положення дисертації відображені у публікаціях у фахових наукових виданнях, виданнях інших держав та монографіях:

Монографії

1. Корнієнко В. В. Гуманітарні комунікативні системи як чинники європейської інтеграції. Україна та Франція: кроскультурний діалог : [монографія] / В. В. Корнієнко. – Київ : НАКККіМ, 2016. – 432 с.
2. Корнієнко В. В. Театральна палітра Франції в ХХ столітті: від творчості в мистецтві до мистецтва творчості : [монографія] / В. В. Корнієнко. – Київ : Знання України, 2007. – 232 с.
3. Корнієнко В. В. Французькі театральні студії Владислава Корнієнка. Від тексту – до сцени (театрознавча розвідка) : [монографія] / В. В. Корнієнко. – Київ : Знання України, 2009. – 223 с.

Словник

4. Корнієнко В. В. Театрально-драматичний словник ХХ століття / Анатолій Баканурський, Владислав Корнієнко. – Київ : Знання України, 2009. – 319 с.

Статті у наукових фахових виданнях України

5. Корнієнко В. В. Театральна палітра Франції ХХ століття: персоналістичний аспект / В. В. Корнієнко // Аркадія : культуролог. та мистецтвознав. журн. – № 1 (15). – Одеса, 2007. – С. 18–22.

6. Корнієнко В. В. Особливості жанрових дефініцій західної драматургії ХХ століття / В. В. Корнієнко // Аркадія : культуролог. та мистецтвознав. журн. – Одеса, 2007. – № 4 (18). – С. 31–38.
7. Корнієнко В. В. Молодіжні театри в контексті французької театральної практики другої половини ХХ століття / В. В. Корнієнко // Аркадія : культуролог. та мистецтвознав. журн. – Одеса, 2008. – № 1 (19). – С. 5–9.
8. Корнієнко В. В. Мистецтво театральної акустики (техніки звуку): від античності до сучасності / В. В. Корнієнко // Вісник ДАКККіМ. – 2008. – № 4. – С. 50–54.
9. Корнієнко В. В. Театральна взаємодія в контексті осягнення французької класики: французькі автори на сцені українських театрів (20–60-ті роки ХХ століття) / В. В. Корнієнко // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури. – Київ, 2008. – Вип. 21. – С. 198–206.
10. Корнієнко В. В. Французька драматургія на сцені Національного академічного театру імені І. Франка: сучасна дефініція творчості / В. В. Корнієнко // Аркадія : культуролог. та мистецтвознав. журн. – Одеса, 2009. – № 3 (25). – С. 8–15.
11. Корнієнко В. В. Вистави Київського академічного театру драми і комедії на лівому березі Дніпра за творами французьких авторів: мистецтвознавчий аналіз / В. В. Корнієнко // Аркадія : культуролог. та мистецтвознав. журн. – Одеса, 2009. – № 4 (26). – С. 2–8.
12. Корнієнко В. В. Культурна комунікація у системі базових компонентів культурологічного знання / В. В. Корнієнко // Вісник ДАКККіМ. – 2009. – № 3. – С. 68–72.
13. Корнієнко В. В. Теоретична рефлексія міжкультурної комунікації / В. В. Корнієнко // Мистецтвознавчі записки. – 2009. – Вип. 16. – С. 184–193.
14. Корнієнко В. В. Спадкоємність культури як форма міжкультурної комунікації / В. В. Корнієнко // Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності. – 2009. – Вип. 24. – С. 155–160.
15. Корнієнко В. В. Міжкультурна комунікація як форма культурного діалогу «Україна-Світ» / В. В. Корнієнко // Культура України. – Харків, 2009. – Вип. 28. – С. 5–15.
16. Корнієнко В. В. Європейський міжкультурний діалог у контексті формування єдиного культурного простору / В. В. Корнієнко // Культура України. – Харків, 2010. – Вип. 29. – С. 5–16.
17. Корнієнко В. В. Культурний діалог Україна-Франція в контексті діяльності національних культурних центрів / В. В. Корнієнко // Вісник ДАКККіМ. – 2010. – № 1. – С. 86–90.
18. Корнієнко В. В. Міжнародне й українське законодавство як чинник міжкультурної комунікації / В. В. Корнієнко // Культура України. – Харків, 2010. – Вип. 30. – С. 27–38.
19. Корнієнко В. В. Економічні аспекти спектаклю в контексті французьких театральних практик другої половини ХХ століття / В. В. Корнієнко // Аркадія : культуролог. та мистецтвознав. журн. – Одеса, 2010. – № 2 (28). – С. 7–11.

20. Корнієнко В. В. Міжкультурна взаємодія Україна-Франція: ретроспективний огляд культурно-мистецьких заходів 2009 року / В. В. Корнієнко // Вісник ДАКККіМ. – 2010. – № 3. – С. 95–101.
21. Корнієнко В. В. Міжнародна культурна співпраця України у 2009 р.: шляхи та форми репрезентації національних культурно-мистецьких практик / В. В. Корнієнко // Вісник ДАКККіМ. – 2010. – № 2. – С. 75–79.
22. Корнієнко В. В. Україна – Франція: культурологічно-мистецтвознавчий аспект / В. В. Корнієнко // Аркадія : культуролог. та мистецтвознав. журн. – Одеса, 2010. – № 3 (29). – С. 2–5.
23. Корнієнко В. В. Художній простір Франції початку ХХ століття: театральні-музичні замальовки / В. В. Корнієнко // Музичне мистецтво і культура. – Одеса, 2010. – № 11. – С. 300–312.
24. Корнієнко В. В. Французьке музичне мистецтво в Україні : мистецтвознавчий огляд (2000–2004 рр.) / В. В. Корнієнко // Музичне мистецтво і культура. – Одеса, 2010. – № 12. – С. 189–202.
25. Корнієнко В. В. Європейський культурний простір в контексті основних засад міжкультурного діалогу / В. В. Корнієнко // Вісник ДАКККіМ. – 2011. – № 1. – С. 91–96.
26. Корнієнко В. В. Українсько-французька взаємодія в контексті історико-культурологічного аналізу / В. В. Корнієнко // Аркадія : культуролог. та мистецтвознав. журн. – Одеса, 2011. – № 2 (31). – С. 29–34.
27. Корнієнко В. В. Концептуальні та методологічні основи комунікаційної парадигми культури / В. В. Корнієнко // Вісник НАКККіМ. – 2012. – № 1. – С. 42–45.
28. Корнієнко В. В. Гуманітарні комунікативні системи: визначення, структура, функції / В. В. Корнієнко // Вісник НАКККіМ. – 2012. – № 4. – С. 92–98.

**Закордонні видання та статті у наукових фахових
виданнях України, які включені до міжнародних
наукометричних баз даних**

29. Kornienko V. La Dramaturgie Francaise sur la scene Ukrainienne (une recherche de la aritigue theatrale) / Vladyslav Kornienko. – Edition du Palemon. – France, 2010. – 195 p.
30. Корнієнко В. В. Гуманітарні комунікативні системи в контексті наукового теоретизування сучасних французьких культурологів / В. В. Корнієнко // Мистецтвознавчі записки : зб. наук. праць. – К. : Міленіум, 2015. – Вип. 28. – С. 230–238.
31. Корнієнко В. В. Методологія аналізу сучасних форм європейської інтеграції у контексті кроскультурного діалогу України та Франції: до постановки проблеми / В. В. Корнієнко // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури : зб. наук. праць. – К. : Міленіум, 2015. – Вип. 35. – С. 268–277.

32. Корнієнко В. В. Комунікаційні процеси як основа існування культури / В. В. Корнієнко // Вісник НАКККіМ. – 2015. – № 4. – С. 53–59.

**Статті в інших наукових виданнях
та збірниках матеріалів конференцій**

33. Корнієнко В. В. Становлення в ХХ столітті культури постмодернізму та конституювання в її кордонах нової парадигми театрознавства / В. В. Корнієнко // V Культурологічні читання пам'яті Володимира Подкопаєва «Культурологічний дискурс сучасного світу: від національної ідеї до глобалізаційної цивілізації» : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 1–2 черв. 2007 р. / М-во культури і туризму України, Укр. центр культурних досліджень [та ін.]. – Київ : Міленіум, 2007. – С. 3–12.

34. Корнієнко В. В. Значення туризму як глобального соціокультурного явища / В. В. Корнієнко, Є. В. Козловський // Культура в сучасному українському суспільстві: стан та проблеми : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 6–7 черв. 2007 р. / КНУКіМ. – Київ, 2008. – С. 49–51.

35. Корнієнко В. В. Театральний простір як культурологічна категорія / В. В. Корнієнко // VII Культурологічні читання пам'яті Володимира Подкопаєва «Культурна трансформація сучасного українського суспільства» : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 4–5 черв. 2009 р. / М-во культури і туризму України, Укр. центр культурних досліджень [та ін.]. – Київ : ДАКККіМ, 2009. – С. 228–232.

36. Корнієнко В. В. Роль Франції у формуванні культурної різноманітності в Європі (на прикладі діяльності французьких молодіжних театрів) / В. В. Корнієнко // Сучасна молодь і проблема життєвих цінностей: філософські та етико-культурологічні виміри : зб. матеріалів міжнар. наук. конф., Київ, 15–16 квіт. 2010 р. / М-во освіти і науки України, Київський нац. лінгвіст. ун-т [та ін.]. – Київ : КНЛУ, 2010. – С. 251–253.

37. Корнієнко В. В. Французька класика на театральних сценах України: духовне взаємозбагачення та міжкультурний діалог / В. В. Корнієнко // Культура і суспільство ХХІ століття: духовні, культурологічні, соціальні виміри : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 27–28 трав. 2010 р. / М-во культури і туризму України, Ін-т культурології НАМ України [та ін.]. – Київ : НАКККіМ, 2010. – С. 232–234.

38. Корнієнко В. В. Європейська культурна взаємодія в контексті формування єдиного культурного простору: інституційний аспект / В. В. Корнієнко // Самоорганізація та динаміка культури та їх особливості в Україні : зб. наук. пр. – Київ : ІК НАМУ. – Вип. 1. – С. 63–72.

39. Корнієнко В. В. Міжкультурна комунікація як складова державної культурної політики / В. В. Корнієнко // Засоби масової інформації як феномен культури і культура у засобах масової інформації : зб. матеріалів всеукр. наук.-теорет. конф., Київ, 10–11 черв. 2011 р. / М-во культури і туризму України, Ін-т культурології НАМ України [та ін.]. – Київ : НАКККіМ, 2011. – С. 91–94.

40. Корнієнко В. В. Твори французьких авторів на сцені українських театрів: репертуарний огляд / В. В. Корнієнко // Концепт культури: теоретико-методологічні та прикладні аспекти : зб. наук. пр. – Київ : ІК НАМУ, 2011. – С. 238–246.

АНОТАЦІЯ

Корнієнко В. В. Гуманітарні комунікативні системи як чинники європейської інтеграції. Україна та Франція: кроскультурний діалог. – Опублікована монографія.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора культурології за спеціальністю 26.00.01 – Теорія та історія культури. – Національна музична академія України імені П. І. Чайковського, Міністерство культури України. Київ, 2017.

Дисертацію присвячено науковому теоретизуванню та всебічному аналізу тих комунікативних процесів, які утворюють базисні засади сучасного європейського культурного простору; культурологічному осмисленню гуманітарних комунікативних систем як чинників новітніх процесів європейської інтеграції; виокремленню різноманітних складових кроскультурного діалогу України та Франції у повному обсязі його історичного становлення та сучасного прояву, структурних та функціональних специфікацій, ролі й місця у формуванні нової європейської соціокультурної реальності.

У дисертації актуалізується культурологічна картина буття сучасного європейського соціального простору як співіснування багатоманітних культурних форм в аспекті євроінтеграційних процесів, кроскультурного діалогу, а також в усьому розмаїтті гуманітарних комунікативних систем як чинників поєднання та перехреснування ідейних трансфертів, обмінів та взаємовпливів.

У дисертації введено та теоретично аргументовано поняття «гуманітарна комунікативна система» – як специфічна соціально-культурна взаємодія, яка виникає у процесі соціально-культурної діяльності та зберігається в результаті обміну інформацією між індивідами або між об'єднаннями; сприяє збереженню та розвитку духовної єдності людської спільноти.

Найважливішою теоретичною новизною проведеного дослідження є насамперед постановка проблеми – кроскультурний діалог різноманітних локальних форм, що утворюють світову культуру як гуманітарну комунікативну систему – яка не репрезентована у сучасній вітчизняній культурологічній теорії. Відштовхуючись від розуміння культурології як нової галузі знань, в якій відбувається переосмислення і новітнє синтезування гуманітарних та соціальних наук, суттєво розширено і поглиблено розуміння такого складного явища, як міжкультурна взаємодія в умовах інтеграції.

Особливий акцент у дослідженні зроблено на проблемі культурного діалогізму як феномена насамперед сучасного інтелектуального дискурсу, який віддзеркалює специфіку усвідомлення народом цінності власної культури, її етнічної/національної приналежності, репрезентативності та значущості у контексті інших культур.

Саме в аспекті вищезазначених особливостей кроскультурного діалогу як способу міжкультурної комунікації в умовах інтеграції в дисертації розглянуто взаємовідносини двох великих європейських народів – України та Франції, тісні політико-культурні взаємини яких розпочалися ще у часи існування Київської Русі і продовжуються донині, розширюючи сфери взаємного зацікавлення.

Ключові слова: гуманітарні комунікативні системи, комунікація, міжкультурна комунікація, міжкультурна взаємодія, кроскультурний діалог, культурний трансфер, міжкультурний діалог, Україна, Франція.

АННОТАЦІЯ

Корниенко В. В. Гуманитарные коммуникативные системы как факторы европейской интеграции. Украина и Франция: кроскультурный диалог. – Оpubликованная монография.

Диссертация на соискание ученой степени доктора культурологии по специальности 26.00.01 – Теория и история культуры. – Национальная музыкальная академия Украины имени П. И. Чайковского, Министерство культуры Украины. Киев, 2017.

Диссертация посвящена научному теоретизированию и всестороннему анализу коммуникативных процессов, формирующих базовые принципы современного европейского культурного пространства; культурологическому осмыслению гуманитарных коммуникативных систем как факторов новейших процессов европейской интеграции; выявлению различных составляющих кроскультурного диалога Украины и Франции в полном объеме его исторического становления и современного проявления, структурных и функциональных спецификаций, роли и места в формировании новой европейской социокультурной реальности.

В диссертации актуализируется культурологическая картина бытия современного европейского социального пространства как сосуществования многообразных культурных форм в аспекте евроинтеграционных процессов, кроскультурного диалога, а также во всём разнообразии гуманитарных коммуникативных систем как факторов объединения и скрещивания идейных трансфертов, обменов и взаимовлияния.

В диссертации введено и теоретически аргументировано понятие «гуманитарная коммуникативная система» – как специфическое социально-культурное взаимодействие, возникающее в системе социально-культурной деятельности и сохраняющееся в результате обмена информацией между индивидами или между объединениями, способствующее сохранению и развитию духовного единства человеческого сообщества.

Важнейшей теоретической новизной проведенного исследования является в первую очередь постановка проблемы – кроскультурный диалог различных локальных форм, образующих мировую культуру как гуманитарную коммуникативную систему, не представленную в современной культурологической отечественной теории. Исходя из понимания культурологии как новой отрасли

знаний, в которой происходят переосмысление и новейшее синтезирование гуманитарных и социальных наук, существенно расширено и углублено понимание такого сложного явления, как межкультурное взаимодействие в условиях интеграции.

Особый акцент в исследовании сделан на проблеме культурного диалогизма как феномена в первую очередь современного интеллектуального дискурса, отражающего специфику осознания народом ценностей собственной культуры, ее этнической/национальной принадлежности, репрезентативности и значимости в контексте других культур.

Именно в аспекте вышеупомянутых особенностей кросскультурного диалога как способа межкультурной коммуникации в условиях интеграции в диссертации рассмотрено взаимодействие двух величайших европейских народов – Украины и Франции, тесные политико-культурные отношения которых начались еще во времена существования Киевской Руси и продолжают до наших дней, расширяя сферы взаимного интереса.

Ключевые слова: гуманитарные коммуникативные системы, коммуникация, межкультурная коммуникация, межкультурное взаимодействие, кросскультурный диалог, культурный трансфер, межкультурный диалог, Украина, Франция.

SUMMARY

Kornienko V. V. Humanitarian Communication System as a Factor of European Integration. Ukraine and France: Crosscultural Dialogue – Monograph.

Thesis for the Degree of Doctor in Culturology by speciality 26.00.01 – Theory and History of Culture. The National Music Academy of Ukraine by P. I. Tchaikovsky, Ministry of Culture of Ukraine. Kyiv, 2017.

The dissertation is devoted to scientific theoretical and comprehensive analysis of the communicative processes that form the underlying principles of modern European cultural space; cultural conceptualization of humanitarian communication systems as factors in the latest European integration processes; the allocation of the various components of a crosscultural dialogue between Ukraine and France in its full scope of historical development and contemporary manifestations, structural and functional specifications, role and place in the formation of a new European socio-cultural reality.

In the dissertation actualized cultural picture of the genesis of modern social space as the coexistence of diverse cultural forms in the aspect of Eurointegration processes crosscultural dialogue, as well as in a variety of humanitarian communication systems as factors in the combination and crossing of ideological transfers, exchanges and mutual influences.

In the dissertation is introduced and theoretically substantiated the concept of "humanitarian communication system" as a specifically cultural interaction that occurs in the process of socio-cultural activities and stored as a result of the exchange of information between individuals or between associations; promotes the preservation and development of the spiritual unity of the human community.

The most important theoretical novelty of the research is first of all a problem statement of the crosscultural dialogue between different local forms that compose the global humanitarian culture as a communicative system which is not represented in contemporary habitat cultural theory. Starting from the understanding of cultural studies as a new field of knowledge in which there is a rethinking and a new synthesis of Humanities and social Sciences, substantially broadened and deepened understanding of the complex phenomenon of intercultural interaction in terms of integration.

In the dissertation it is proved that the development of humanitarian knowledge by completing a series of gradual stages, which have focused consistently on the genesis, function and structure of certain cultural forms and phenomena and in the modern combination of basic approaches, gave the opportunity to form a relatively completed picture of the humanitarian culture as a communicative system, to give a definition, describe the essential content and forms of its existence.

In the dissertation carried out the theoretical justification of humanitarian communication system as such, which self-organizes and grows based on relationships, mutual combinations of its elements, which, in turn, form the set of communication subsystems that implement different types of social communication in a certain sphere of activity; implemented a scientific rationale for determining the contents, structure, functions and main features of humanitarian communication systems as the base for the development of national culture in a specific historical and cultural period; implemented a cultural reflection of processes of intercultural communication based on the principle of dialogic and proven socio – cultural value of its functioning as the core culturological factor in the development of the foundation of ethnic, religious tolerance and the preservation of the integrity of today's interdependent world; examines the main theoretical and methodological foundations crosscultural dialogue as an important component of civilizational development of mankind, as modern means of realization of communicative relations, as a prerequisite for mutual understanding and interaction between different cultural phenomena and, in the end how the unique research method of integration analysis processes leading to the growth of cultural identity and the cultural identity of nations and peoples.

Based on the proposed methodology and the light of the actual value of integration paradigms, as well as the immanent principle inherent in European culture "internal" and "external" dialogue represented historiography crosscultural dialogue between Ukraine and France in its entirety representation in academic discourse; comprehensively analyzes historical and cultural dialogue basis between Ukraine and France which is due to interpretation products of the two nationalities, but also because communication systems were recorded in various forms of national art culture and masterpieces; represented actual discourse of culture dialogue Ukraine-France: first, external – between the Ukrainian and French philosophical paradigms; second, inner, formed intercultural contacts among representatives of all sections of society; third, heuristic, presented by the disclosure of substantive content, objectives, principles of national cultural centers that determine the directions of cooperation of

interaction; culturological presented an extensive renovation and comprehensive analysis of the French institutions in Ukraine: French Embassy in Ukraine, French Cultural Center, which enables you to see in the formation of a joint intercultural experience, including creative activities are important axiological aspects of Eastern European and Western European cultures; carried out a detailed review and put to scientific use of a number of French-speaking sources on the development of crosscultural dialogue as continuous enhancement factor, acceleration, consolidation and globalization of communications, specific to the current stage of social development.

Close political and cultural relations which began during the existence of the Kyivska Rus, and continues to this day, expanding areas of mutual interest. In the aspect of the above-mentioned features of the crosscultural dialogue as a means of intercultural communication in the context of the dissertation the relations of two great European Nations – Ukraine and France.

Key words: humanitarian communication system, communication, intercultural communication, intercultural interaction, crosscultural dialogue, cultural transfer, intercultural dialogue, Ukraine, France.